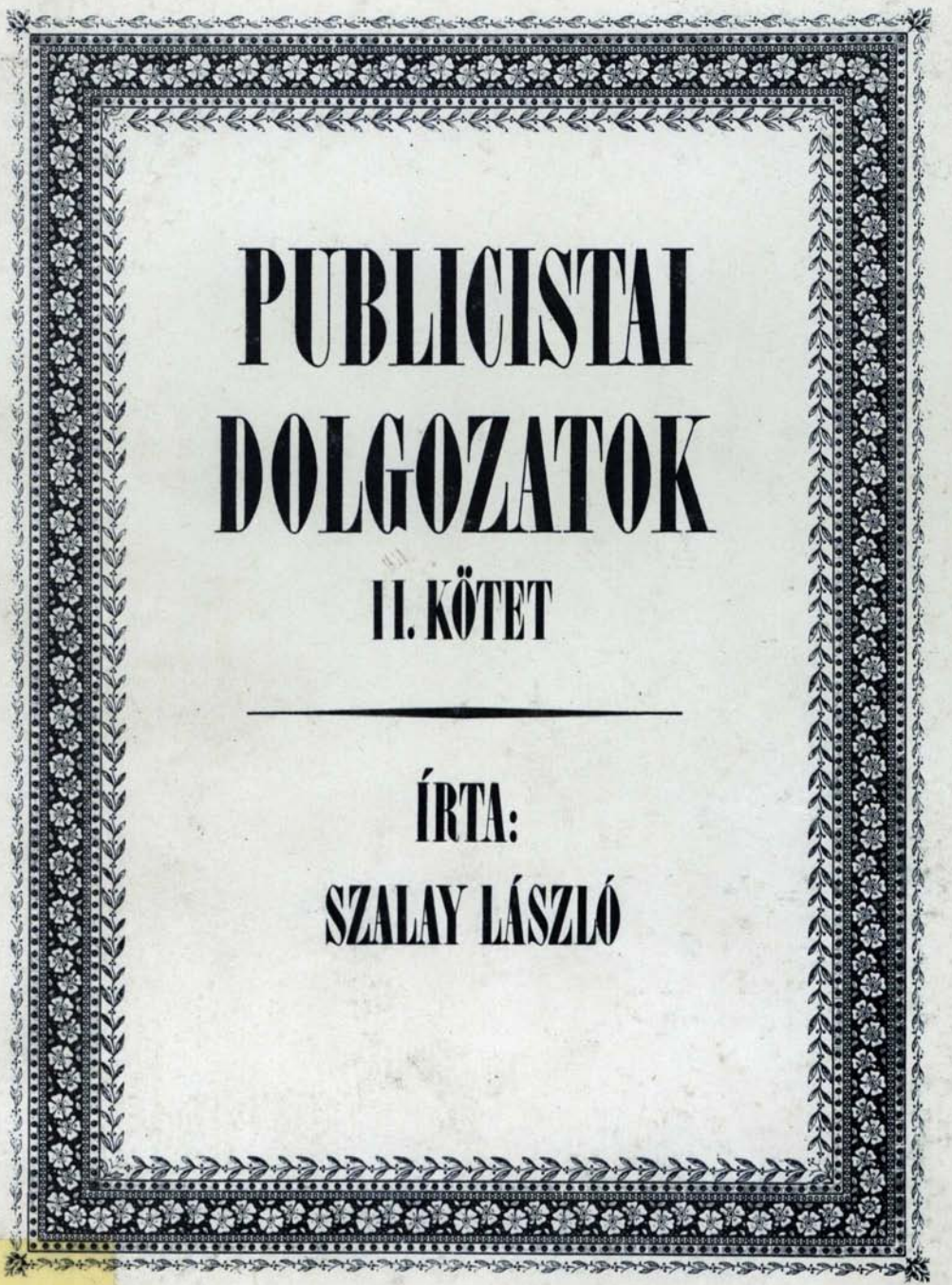

PUBLICISTAI DOLGOZATOK

II. KÖTET

ÍRTA:
SZALAY LÁSZLÓ

PUBLICISTAI
DOLGOZATOK.

MÁSODIK KÖTET.

PUBLICISTAI
DOLGOZATOK

SZALAY LÁSZLÓ

ÁLTAL.

MÁSODIK KÖTET.

1844—1847.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

1847.

PUBLIKISTAI

2
DOLGOZATOK

STÁJAT LÁSZLO

1981

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

rakt. sz.: M3.13.113

lelt. sz.: 82.992

MÁSODIK KÖTET

1981-1981

1988 DEC 2 9

1981

STÁJAT LÁSZLO

1981

ESZAKI SZÖZATON

PESTI

HÍRLAP-CZIKKELYEK

1844–1847.

ZALAI SZÓZATOK.

(1844. october' 9-én.)

Homlokfalán azon háznak, melly felé most, midőn az országgyűlés maholnap végét éri, midőn naponkint egyegy, forró kebelvel dajkált remény eltűnedez, — mindinkább aggodalmas pillanattal tekint a' magyar, 's mellyben a' szerint, a' mint egyik vagy másik kérdés' vitatása után fehér vagy fekete golyók vettettek a' haza' jövődjének urnájába : innen vagy phönixként kél ki a' nemzet, vagy bennvész hideg hamvvedrében, — homlokfalán ezen háznak olvasható :

„Praesentia negligit, qui futura non respicit.“

'S ha volt pillanat e' nemzet' életében, midőn az e' szavakban foglalt intést, mellyet a' magyarnak királynéja vésetett oda, követni elutasíthatlan kötelesség vala ; ha volt pillanat, midőn ezt nem követni, bűn, bűn mellyet semmi sós víz le nem moshat lelkünkről, nem a' legégetőbb bánat' könnyei sem, — e' pillanat a' jelen !

Kinek szeme van, az látja az örvényt, mellyet csak a' leggyászosabb szenvedelem' hallucinációi takarhatnak a' néző elől. Olly ponton állunk, honnan vagy kibontakozni kell haladék nélkül, vagy leszédelegni a' mélységbe. A' nemzet' legjobbjai, különböző politikai nézeteik' daczára, egy véleményen vannak ez iránt, a' haza' anyagi jobblétének áldozatok' útján is eszközzése iránt.

Egyikében azon gyűléseknek, hol a' közelebb lefolyt napok' küzdelmei között már nem az adó', hanem a' subsidium' kérdése hanyatlott sírba, hol botrány botrányt ért, 's hol az embereknek már nem kellett vasut, nem tengerpart, nem hitelintézet, nem mezei gazdaság' pártoltatása, nem semmi e' világon, — mint a' hogy' a' boldogtalan öngyilkosnak nem kell semmi, — e' gyűlések' egyikében azon férfiú, ki épen távolléte által volt jelen ez' országgyűlésen, kinek pályája fényes és egyszerű, mint a' régiség' férfiaié, 's kit a' nemzet' senatusától látol, ostracismusra kárhoztattak azok, kik nem tűrhették, hogy Aristidest mindenki igazságosnak hirdeté, — ezen férfiú így rekeszté be előadását: „szégyennek és aggodalomnak fájdalmával nézek a' jövőendő elébe, 's csak úgy áldja meg Isten a' hazát, ha az öszves nemzet maga magának segédkezet nyujt, 's a' segedelmet, ha subsidium név alatt is, tőle meg nem vonja.“

E' szavak felett nem szabad könnyeden elsiklani a' journalisticának, 's minden olvasó, még az e' lap' felekezetéhez nem tartozó is, szent pietással fog velünk megállapodni e' szavaknál, 's figyelmeztetésünk nélkül is mélyebb jelentőséget látni azon körülményben, miszerint épen onnan hangzanak felénk, honnan két századdal ezelőtt, a' hazának hasonló criticus állapotában, Zrínyinek szózata, — azon Zrínyinek, kit „a' költő“ melléknévvel ruháztak fel atyáink, de kit mi a' XVII-ik század' egyetlenegy magyar statusférfiának tartunk, — a' hivalkodás' sátorából tettek' mezejére hívá a' magyart.

Meglepő, — vagy nem, e' szó itt nincsen helyén, — megdöbentő a' két beszéd' rokonságát szemlélni. — Mint azon királyfi, — így szól Zrínyi — ki sokáig néma volt, de ki, midőn atyja' mellének szegze fegyverét az ellenség, szavát visszanyerte, hogy segédért kiáltson: úgy szóalok fel én! Kebledre dőlök, hazám, 's elnondom, hogy azok, kik téged boldognak hirdetnek, vagy amitők, vagy ámitottak; elmondom, hogy azért, mert villámoktól féltedben a' borostyán lombjai alá búvtál, még nem vagy dicső; elmondom, hogy el kell veszned, ha még csak negyven napig ké-

sel magadat reformálni, ha késel segéd után nyulni; 's hogy el kell veszned még akkor is, ha mástól várod a' segédet, nem magadtól; elmondom, hogy Isten is csak úgy segít, ha megvívysz a' veszedelemmel, 's ez csak úgy történhetik, ha van kincs, melyből a' közszükségeket fedezhessed, 's melyly hogy legyen, még az oltár' kenyereit is fel kell áldoznod a' szent ügynek!

Illy hatalmas szózatok' leggyengébb viszhangja is elégséges minden gondolkozó előtt azon sötét proclamatióknak visszautasítására, melyekkel minapában meg' elárasztották az országot. — Ők ellenségei az adónak, mert ők aristocraták, — ezt mondják, — 's mert az aristocratái rendszert ezentul is fentartani ohajtják. — De hiszen, Zrínyi dynasta volt, kiből száz magunkféle quasiaristocrata kitelt volna, 's mégis az adóra mutatott jobbajával; 's az angol peer régóta fizet adót, és Anglia még ma is az aristocratiának választott földje. De a' kérdés' jelen állapotában nevetséges az aristocratiai alkotmányra hivatkozni. Hagyján, ha erre azok hivatkoznak, kik olly politikai architecturát védnek ellenünk, mely a' pyramist csúcsára állítja, mely magát a' községrendszer' csirája nélkül municipalisnak mondja, 's mondja magát épen azért, mert az épület' első emelete, a' törvényhatóságok a' legtulságosabb, 's a' községi élet' legparányiabb lüktetését is gátló centralisatiónak lakhelyei; — hagyján, mondom, ha valaki az aristocratiára akkor hivatkozik, midőn ezen építés-nemet védi ellenünk, melyet a' statustudomány' Vitruviusai és Palladiói még névről sem ismernek; — de a' közszükségek' fedezése' kérdésének jelen stádiუმában már senki sem védelmezheti magát azzal, hogy a' „constitutiót“ védi az uj tan ellen. Most már nincsen szó adóról, azon adóról, melyet ti, — mind a' mellett, hogy az öszves journalistica, a' politikai értelmiség' valamennyi sajtói mellette nyilatkoztak, mind a' mellett, hogy már a' modor ellen sem tétethetik kifogás, mert tárgyban és formában megtörtént az összepontosulás, — melyet ti, hiszszük, hiszszük, csak úgy vállaltok magatokra, ha azt egy Mátyás fejetekre szabja, vagy ha azt harács' képeben nyakatokra rója a' török; — most subsidiumról van szó, arról, hogy miután egy pillanat a' földabroszra vetve, 's a' történettan' első

rudimentáinak ismerete elégséges annak bebizonyítására, miszerint örök igazság a' közmondássá vált tétel: „mennél távolabb a' tengertől, annál távolabb a' civilizációtól,“ akarunk-e valamit áldozni, hogy országunkat kapcsolatba hozzuk Fiumével, 's ezt a' világgal; vagy beelégszünk-e ezentul is, hogy elég közel van hozzánk a' hanság, a' Fertő, a' Balaton? — most nem adóról van szó, hanem arról, hogy a' koronának felhívása hitelintézetek' alapítására 's közlekedési eszközök' létesítésére viszhangot találjon a' hazában, 's tekintetbevételt azoknál, kik a' korona' tagjainak címezettnek; — most nem adóról van szó, hanem arról, hogy mindön ipar, kereskedés 's mezei gazdaság óriási lépésekkel haladnak előre, jobbról balról, az ország' mindenik szélénél, még Moldvában, Oláhországban, Serviában is: ipar helyett köz-elszegényedést, kereskedés helyett uzsorát, mezei gazdaság helyett koldusoknak és bitangoknak tanyául szolgáló völgyeket 's hegyeket akarunk-e; — most nem adóról van szó, nem új alkotmányos élet' szülemeléséről, hanem arról, hogy akarunk-e egy fillért adni az életben maradásért? — —

Ezen alternatívára ébredtünk százados dermedtségünk után. De épen, mert már nemcsak az emberek, hanem a' dolgok is szólanak végveszélyünkről, mert már minmagunk törjük a' követ, melly a' magyarnak sirjára fektetendő, — rendkívüli erőfejlesztést várhatni a' nemzet' képviselőitől.

Azok után, mik közelebb néhány törvényhatóságban történtek, világos, hogy ez' ügy csak a' legvastagabb tudatlanság' 's az ármányforralás' szövetségén szenvedett hajótörést. Most biztos révbe érkezett — e' hiten áll a' hazafi' élete, — biztos révbe, hol az elsőtől úgy nem tarthatni, mint nem a' másiktól. Hazafiui 's tapasztalt férfiak' kezében dús jövődőt rejtenek magokban a' törvényhatóságok' tetemes többségének utasításai; 's midőn az ügy a' felsőtábla elébe kerülend, szólni fog mellette a' stabilitás' elvének tekintete is, mert ez nem veszélyeztethetik inkább, mint ha azon hit kezd harapódzni az emberek között, hogy a' fennálló in-

stitutiók termékennyé váltak, hogy az eszmék' folyama kénytelen új medret ásni magának; — de szólni fog mellette azon nem melleseges tekintet is, hogy a' nép örömmel látja magaslani a' grófi barett' tolluját olly arcz felett, melyre írva van az öntudat : hogy névvel 's tettel elsők vagyunk a' hazában.

REMÉNY ÉS AGGODALOM A' DIETÁNAK BEREKESZTÉSEKOR.

(1844. novemb. 6-án.)

Mikorra e' lap Pozsonyba érkezik, már csak néhány óra lesz hátra a' jelen törvényhozás által még a' haza' ügyeinek szentelendő. — Legmelegebb ohajtásainkkal kísértük mindig a' nemzet' tolmácsait törekvéseikben a' cél felé, mely csak egy lehet mindnyájunkra nézve, 's melyet nem szükség megneveznünk, mert az irva van még e' hon' árváinak szívében is, annyira csügg itt mindenki a' magyar faj' jövődjének eszméjén, — 's ezen ohajtások most forró imádsággá válnak lelkünkben.

Igy imádkozott hajdan a' gyenge fenn a' hegyen, míg Istennek választott népe küzdött a' völgyben. 'S higyétek nekem, megbo csútható, ha mi gyengék leszünk az aggodalomtól, míg az erősebbek, hosszú küzdés után a' béke' 's a' hasadó ujkor' ünnepét ülik tán ismét, mint a' hogy' üllötték volt 1840-ben, mondván: vége a' meg hasonlás' éveinek, vége a' félreértések' végetlen sorának, bekövetkezett a' nemzet' 's a' kormány' menyekzőjének nagy napja.

'S legyen bár ugy. Mi nem kutatnók a' mult' aknáit, hogy felhozhassunk egy aggregét a' lefolyt idők' viszályairól, mely sz ájró lszájra adva botránnyá válják 's felbomlás' eszközévé; mi nem sajnálkoznánk, nem aggódnánk, nem sirnánk égő könyűket a' felek' különböző hajlamaik felett, melyek nem engedik, hogy tartós, hogy üdvhozó legyen a' szövetség. Mi mondanók: a

monarchiának szüksége van e' nemzetre, 's e' nemzetnek a' monarchiára, ma inkább mint tegnap, holnap inkább, mint ma; mi mondanók: még a' külérdekek' fonalán kötött házasságban is felvirágzik nem ritkán a' szerelem, 's politicalag azon szövetség alapul legszilárdabban, mellynek bázisa közös ellenségtől ovakodás 's anyagi érdekek' közös volta, — mondanók, 's legjobb áldásunkat adnók a' frigyre.

Csakhogy híven járjon el mindkét fél kötelelességében, csakhogy lehetségest kívánjon, csakhogy alkalmas 's ollyatén eszközöket válasszon, mellyek bizodalmat gerjeszsenek. Mert ha nem akarjuk, miszerint a' frigy' kötésének pillanata legyen egyszersemind a' bomlás' kezdetének első percze, bizodalomra van szükség; 's hogy ez körülárnyékozhasson hazát és kormányt, érteniök kell egymást; mi csak úgy történhetik, ha eljárásáról számot adó, ha felelős kormány áll egy részről, más részről a' nemzet' plenipotentiáriusai; nem az izgatások' forgószélének kényére ingadozó mandatariusok itt, 's a' hatalomnak olly neme odaát, mellynek határszéleit senki sem ismeri, 's melly, ha úgy tetszik, a' mandatariussal alkudozhatik a' küldők ellenében, 's ha másképp tetszik, a' mandatarius ellenében a' küldőkkel.

Azon elvek, mellyeket Talleyrand az assemblée constituante-ban az utasítások' megszüntetése mellett felhozott, állanak még ma is, 's nem csak Francziaországra nézve; és innen van, hogy azon argumentumok, mellyek a' jelen országgyűlésen az utasítási rendszer ellen lapunk' dolgozótársai által is több ízben előadattak, czáfolatlanul maradtak.

Ha azok, mik october' 29-én a' közpénztár' jövedelmeinek beszédésére 's kezelésére nézve, gróf Széchenyi István' előadása' nyomán táblai határozattá váltak, talán némi módosítással, mellyet lapjaink az illető választmányi különvéleményre vonatkozólag már régebben szerénytelenség nélkül indítványozhattak, elfogadtatnak: első alapját vetettük a' felelős kormánynak; 's ha az utasításokat megszüntetjük, alapját vetettük a' képviselők' házának. Ekkor fog kezdődni az átalakulás' termékeny korszaka: a' lefolyt évek' vajadásai csak álvajadások valának. Elkerülhetlenül

szükséges, hogy a' municipális rendszer, kivált a' törvényhozás' irányában, lényeges változásokon menjen keresztül, mert a' jelen elvek mellett lehetetlen a' felelős kormány, és lehetetlen a' Karok és Rendek' rendszerének képviseletivé alakulása. Az october' 28-kán tartott kerületi ülésben ezeket mondá az ellenzéknek egyik vezértagja: „helyzetünkben, hol ötvenkét szétágazó municipium' utasításával 's e' municipiumokban ismét tömérdek egyéniségek' eltérő véleményeivel találkozunk: rendszeres haladást képzelni alig lehet. A' kormánynak kellene felfogni a' zászlót, neki kellene vinni az összpontosító szerepet.“

E' szavakban, úgy a' mint megelőzve és kísérve a' szóló' egyéb jegyzeteitől, értendők, — e' szavakban foglaltatik a' haladás' embereinek hite, kiknek eddig is bármi gyenge organumul szolgálhatni, dicsőségünknek tartottuk, 's kiknek seregében, hogy ezentul is szolgáljuk a' közügyet, — eszünk, szívünk sugallja. Felelős kormány és alkotmányos központosítás, — e' két eszmének kell átszövödni minden intézkedéseinken: ezeknek alkalmazásával nyissuk meg a' jövő országgyűlés' tanácskozásait, — nagy haladás már az is, hogy ezeknek megismerésével rekesztjük be a' jelent. Vége az 1843/4-ki országgyűlésnek; készüljünk a' jövőre. Isten velünk!

KÉSZÜLJÜNK A' JÖVŐ ORSZÁGGYÜLÉSRE.

(1844. november' 27-én.)

Két hete, hogy az ország' gyűlése eloszlott, 's így már elég ideje volt az időszaki sajtónak, hacsak Fabius Cunctatori borostyán után nem eseng, vagy „záradékos“ köszönetet szavazni a' jót és sokat is akarónak, mint mi tevének, vagy más szempontból különböző értelemben nyilatkozni, mint talán másoknak fog tetszeni; — 's most már felvont vitorlákkal evezhetnénk a' jövő országgyűlés' ismeretlen partjai felé, pilótaként, ki dióhéjában a' tenger' szirteit 's zátonyait ügyekszik kitanulni, hogy ma-holnap hasznos szolgálatot tehessen a' három árboczú gályának. — Készüljünk a' jövő országgyűlésre. Megérett már annak mindenik ügye; 's különben is a' journalistának nem szabad szerfelett tartani az elhamarkodástól. Boldog Isten, milly fogalma lenne annak a' journalisticáról, ki úgy vélekednék, hogy a' hirlap' hasábjából k és z törvényjavaslatoknak kell kikelniök, vagy ki minden tényre nézve bevárná, hogy az bevégzett legyen, miszerint tévedés' veszedelme nélkül nyilatkozhassek. Igaz, így nem fog csalódásról vádoltatni a' lap, de hatása sem lesz a' dolgok' fejlődésére. A' journalistának érdemül fogjuk betudni, ha ritkán megbotlik, de még nagyobb vagy legalább nem csekélyebb érdemül, ha a' bukás után másfél pillanatban meg talpon áll; a' journalistának hozzá kell szólni a' készületlenhez, a' még formátlanhoz; neki sejdítéseket kell nyilvánítani, hozzávetésekből kell kiindulnia, próbát kell tennie az erőművel, mielőtt még az ösvény megegyenlített volna, 's így, hol van, a' ki jó szerencsét nem kívánna utjára? hol van, ki akadékoskodva, őt olly mérővel mérné, melyet ő természeténél fogva meg nem üthet?

Ismétlem, nézzünk a' jövőre, jeleljük ki mi is az eszmék' közlekedési hálózatának irányát és határszéleit, vagy hallassuk legalább véleményünket a' közelebbi multról, ebben is szükségképen benfoglaltatik nézetünk a' teendőkről. De okokkal támogatott vélemény kell az olvasónak, nem tréfa, nem elmésség. Megesnék, ha az országgyűlésről a' *journalistica*, Liviusból szedett egyéb portentumok között, mellyek annak végnapjaiban országunk' egén feltűnedeztek, még folyvást csak holmi cabalistaságokat emlegetne, mellyekben a' 13 szám játszaná a' főszerepet. Illyesek Cardanusba valók; ámbár nem tagadhatni, hogy az országgyűlés' végnapjaiban olly csudálatos szerepet játszottak a' számok üzenetekben és viszonzüzenetekben, hogy a' hosszú banquet után a' számokkali babrálás *pour la bonne bouche* ideig óráig megbocsátható volt. De most talán már egyebet vár az olvasó. 'S minek is ott babonáskodni, minek is ott jövendölgetni, hol maga szól az ügy, hol semmi rejtély nem várja feloldását? Ahhoz legalább nem sok jóserő kellett, hogy valaki előre láthassa, miszerint desorganisált viszonyaink között épen rendkívüli eredményei nem lesznek az 1844-diki országgyűlésnek, 's hogy más oldalról előremondhassa: miszerint az alkotmányos központosítás' eszméje rövid idő alatt besoroztatik a' haladás' embereinek *breviariumába*. El-leneink ezt tagadni fogják, 's miattunk bizvást tagadhatják; válaszunk csak abban áll, hogy ámbár az ügy' diadala iránt soha legkisebb kétségünk sem lehetett, mégis örvendetesen lepeltünk meg az eszmének már ez' országgyűlésen mind két tábla által megkísértett alkalmazása által. A' közelebbi lefolyt országgyűlés' öszves eljárása, 's különösen a' közpénztár' beszédése és kezelése, a' finansziális ügy' miként kormányzása iránti országgyűlési végzeménynyé vált intézkedések, a' *municipalis* rendszernek, mint státuszrendszernek tökéletes *desavouerozását*, — hogy magyar urbanitással szóljunk — foglalják magokban. Megtörtént a' nagyszerű alkotmányos lépés' indítványozása 's helyesletése, 's országgyűléseink' meddősege megszűnendik az nap, midőn az e' tekintetben vezérelvül szolgált eszme öszves alkotmányunkon átszővődik. Ne azon csodálkozzunk, hogy az országgyűlésnek nem

voltak több eredményei: hanem inkább azon, hogy a' hét vezér' idejére emlékeztető rendszer mellett csak annyi is volt. Midőn fülünkben cseng a' pathos, mellyel nekünk leczkéket tartanak a' magyar státusszerkezet' dicsőséges voltáról, eszünkbe jut amaz öreg Landamman, ki ezelőtt mintegy tiz évvel, egyikében azon kisebb schweitz-i cantonoknak, mellyek ős jellemöket még sem változtatták meg, 's mellyekben a' képviseleti rendszernek szinte semmi nyoma, az újabb eszmék' symbolumaival foglalatoskodóknak lugubris hangon mondá: Lasset ihnen ihre dürren Freiheitsbäume, jeder Baum auf unsern Bergen ist ein Freiheitsbaum. Ezen szók igen szépen olvastatják magokat, de belértékök semmi, mert az illetők' utasításainak, 's köveleinek hallottára gyászszal telik el az alkotmányosság' hívének szíve. Ha tanunknak destruktív irányát emlegetik, ha külsőségek körüli pepecselést ajánlanak gyógyszerül, nyugton válaszolhatjuk: nemcsak mi mondjuk, hanem a' Karok és Rendek is kinyilatkoztatták november' 4-kén költ határozatukban: „hogy a' jelen állapot akár öszvesen, akár részleteiben sem közjogi, sem közérdeki tekintetből többé nem kívánatos;“ — nemcsak mi mondjuk, hanem a' Karok és Rendek is azon meggyőződésre jutottak a' közelebbi mult országgyűlés' folyamata alatt: „hogy részletes intézkedések az ország' anyagi és szellemi kifejlődésére nem vezérlelnek, sőt inkább minden fenálló viszonyoknak csak összezavarását következtetik mindaddig, míg az ország' közéletének gyökere orvosolva nincs;“ nemcsak mi mondjuk, hanem a' Karok és Rendek is: „különösen egy alkotmányosan felelős kormányban látják mind törvényeik' szentségének egyedüli biztosítását, mind az ország' lehető kifejlődésének egyedüli föltételét.“ Hogy pedig ezen felelősséggel a' jelen municipalis rendszer meg nem fér, azt ismét nemcsak mi hirdetjük, hanem azt megismerte az országgyűlés is, midőn a' finanszialis ügy feletti tanácskozás' alkalmával a' „törvényes“ szó körüli ismeretes viták e' szónak kimaradásával rekesztettek be.

Röviden: az országgyűlés' megannyi analyticus kísérletei, synthesise foglalta, végre is azon tant mondják ki, mellynek életbelépésére törekedett eddig, 's törekedendik ezentul is a' Hirlap.

A' hozott törvényekről már lapunk' 406-dik számában szólott volt egyik dolgozótársunk, 's így — az e' sorok' elején mondotakra visszatérve — a' journalistica' legközelebbi feladásának vagy legalább a' magunkénak tartjuk: kihalászni az egyes tárgyakat azon folyamból, melyben az olvadás' idejének bekövetkeztével tova sodortattak; megszáritani a' parlamentarizmus' lárcza' mindenik levelét, alájairni glossáinkat, — 's bármi gyengék legyünk, mégis a' kötelesség' érzetében megkísérteni az utat a' közügyek' tengerén a' biztos rév felé, melyben — e' gondolat szent hitté vált kebelünkben, 's ezt egyes balesetek nem fogják megingadoztathatni — melyben előbb-utóbb horgonyt vet a' státusnak annyi szélvészszel megvívott hajója, a' szabadság' és rend' symbolumaival lobogóján !

Szükségesnek tartottuk ezuttal is röviden megemlíteni alapelvünket, mielőtt a' teendőknek egyenkénti megvitatásába ereszkednénk, mielőtt különösen az elintézetlenül maradt büntetőtörvénykönyvről egyik közelebbi számunkban szólnánk.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. I.

(1844. december' 11-én.)

(Párhuzam az 1791-ki's 1827-ki országos választmányi munkálatok között. Haladás 1827-től 1844ig.)

Az 1827-diki országos választmány' munkálata a' büntetőjog' ügyében, megette áll az 1791-diki választmány' hasonmő munkálatának, nem csak közjogi oldalát illetőleg, — tudva levő dolog, hogy a' büntetőjognak csaknem összes területe a' közjogéba szögellik be, 's így bizony, kár még ma is arról vitázniok a' németeknek: valjon a' köz- vagy a' magánjog' köréhez tartozik-e a' büntetőjog? — nem csak közjogi oldalát illetőleg áll megette, mint mondók, hanem rendszer' tekintetében is. Kettőjők közt igen természetesen az a' viszony találtatik, mi az 1791-diki's az 1827-diki napló 's országgyűlési irományok között. Emezekben apáink „obvallálták a' constitutiót“, amazokban nagyatyáink megkisértették az utat a' hűbéri kastély' vallumain kívül, balra hagyván az absolutismus' táborát, 's jobbra tartván a' nyugoti alkotmányosság' sátorai felé, — megkisértették az utat, melyet fiaik meg' beburjánóztattak, hogy unokáiknak legyen mit gyomlálniok.

Az 1791-diki munkálat' felsőbbségének okai nem kívánnak hosszasabb magyarázatot. II-ik József' korában közfolyamatba jöttek az addig véka alá rejtett eszmetőkék, 's olly mennyiségben, hogy a' régi márvásoknak és dénároknak rendkívüli depreciatioja következelt be, 's hogy több, addig igen szilárd hitelűeknek tartott testületek már közel voltak a' végbukáshoz. József' országlásának roppant hatását csak a' megyék' felírásainak gyűjteményéből, — melynek része Keresztúri, akkori udvari ágens' nyomtatásban közrebocsátott munkájában s olvasható, — itélni

meg, a' kor' viszonyainak igen felszínes ismeretére mutat. József' kormányzási rendszerének ellenei két különböző táborra szakadtak. Az egyikben találjuk azokat, kik 1790-nek elején a' föld' felmérését, a' lakosok' összeírását tárgyazó irományokat megégették, kik állomásról állomásra beszédeket tartottak az országba visszahozatott szent koronához 'stb.; a' másokban pedig azokat szemléljük, kik József' eljárását, mint általában az alkotmányos formáknak, 's nem egyedül a' magyar corpus jurisnak elmellőzésével összekapcsoltat, nem helyeselheték ugyan, de kik mind azt, mi humanitarius szempontból rendelkezéseit dicsőítette, mi által országglása a' XVIII-dik század' philosophiájával kapcsolatban állott, felkarolták; mert ők szinte impregnálva voltak a' kor' irányával, 's nézeteik a' kormányétól csak annyiban különböztek, mennyiben más eszközökkel szerették volna létesíteni egyeben kívül, a' — ha életében nem, úgy sirjában áldott szabadelmű fejedelem' szándékait. Innen magyarázhatjuk magunknak, hogy az 1791-ki törvényhozás, melynek kettős typusa volt, egy reactionalis t. i., az 1764-dikinek szellemében, 's egy más, mely túlsúlylál birt, 's mely színezetét az akkor napi renden levő európai ügyektől kölcsönzé, — hogy az 1791-diki törvényhozás, mondom, épen azt tartá meg József' intézkedéseiből, vagy ügyekezett legalább alkotmányos formában megtartani, mi az emberiség' szempontjából legbecsesebb szerzeménynek tekinthetett. Azok, kik előtt 1790—1792-diki political pamphletirodalmunk ismeretes, — 's mi, kik a' legujabb ivadékhöz nem tartozunk, kik serdülő korunkban nem Kossuth' lapjait olvastuk, hanem Kultsáréit vagy Mártonéit, bizony nem ezekből, hanem részben legalább az említett forrásokból meritgettük hazai publicistai ismereteinket, — azok tudják, milly eszmeforrongás szállá meg akkor nálunk is a' kedélyeket. — József' dicső törekvései tehát, és az 1790. körüli világeseményeknek viszhangja, — ezek szolgáltak főtényezőkül arra is, mi az 1791-ki országgyűlésnek folyadéka volt, 's illyes vala, bármi homeopathiai adagban is — mert a' munka nem mindjárt az országgyűlése után jelent meg, — az említett választmányi munkálat.

Ennyit közjogi elsőbbségéről. A' rendszert mi illeti — 's itt megjegyzendőnek véljük, miszerint „rendszer“ szó alatt e' helytt nem iskolai, nem büntetőjogi kézikönyvféle rendszert értünk, mi törvénykönyvben gáncsolandó: de értünk élesen meghatározott typust, értjük a' szükséges alapelveknek mind lételét, mind következetes átszövődését az egészen, — a' rendszert mi illeti, elég lesz enmlitenünk, hogy a' mult század' utolsó tizedeiben a' tételek' észjogi lehozása divatozott 's nem ritkán tulságig a' törvényhozások' minden újabb termékeiben, 's hogy a' positiv jog' mezején a' historiai iskola még akkor jóformán fel sem találtatott, azon iskola, mellynek jellemjegye : az ész' becsmérése, 's a' jelenkor' öntudatos életrealóságának tagadása; — ezen találmány' dicsősége a' XIX-dik századnak volt fentartva.

Nézetünk szerint az 1827-diki országos választmány' munkálatának főhibája abban állott, hogy annak szerzői az 1803-diki ausztriai törvénykönyvet — mellyet a' császári udvari törvényhozási bizottság már rég' lényegesen módosítandónak nyilatkoztatott, — a' magyar szokásos jogból keletkezett rendelkezésekkel amalgamázhatónak vélték. Nem szándékunk, az ausztriai büntető-törvénykönyvnek mint egésznek — némelly egyes részek nem védelmeztethetők — érdemeit tagadni. Egyszerűség és világosság tüntetik ki ezen törvénykönyv' anyagi részét, tüntették ki legalább azon időtájban, midőn a' többi büntetőtörvényhozások' sorában helyet foglalt; de valami össze nem illőbbet alig-alig képzelhetni, mint ezen a priori alkotott — igaz, hogy nem philosoph hanem kormányzó által, de mégis a' priori alkotott rendszert egy részről, 's a' magyar rendelkezések' öszvegét a' másiktól, melly utóbbi az idők' folyamában, ugy szólván, önmagától épült, azaz : kizárólag történeti alapon nyugvó jog, olly neme a' jognak, melly talán még egyes védőkre talál német egyetemekben, de másutt sehol nem — legalább a' büntetőtörvénykezést mi illeti, nem még a' német törvényhozói kamarákban sem. Meglehet, hogy találkozni fognak publicistáink' sorában ollyasok is, kik reclamálnak ez állításunk ellen, kik magokat ezen rendszer' hiveinek valladják, kik benne találják éltők' nyugalját, benne minden poli-

ticai kételyeiknek megoldását, — ezeket sietünk megnyugtani, hogy legkisebb szándékunk sincsen őket tértitgetések által boldog élvezeteikben háborgatni, hiszen öszves számuk olly parányi, 's auditoriumok olly csekély, hogy vétek volna, őket szellemi mulatságaikban ad notam: „két cigánylegény hegedül, magamba járom egyedül,“ — gátolni akarni.

1791-től 1827-ig tehát nem a' legörvendetesebb haladást tapasztaljuk. A' tespedésnek, 's mondhatni, a' retrograd mozgalomnak oka nem csekély mértékben az öszves jogi irodalom' példátlan lelketlenségében is keresendő. Ha meggondoljuk, miszerint a' Gusztermannféle közjogi ármánykodások, mellyeknél lehetetlen, hogy eszünkbe ne jöjjön a' rómaiaknak szerződéseknél használtatni szokott sacramentalis formulájok: „absit dolus malus et jurisconsultus,“ évekig csak remegő báméshzkodást és jajveszékést idéztek elő, nem vizsatorlást, nem czáfolatot, — pedig, hogy illyes, akkori sajtóviszonyaink között is lehetséges volt, az a' ráfogások' egyik pontját, tíz évvel utóbb megczáfoló: „disquisitio historica de modo consequendi summum imperium in Hungaria“ czimű munkából világos; — ha ezt meggondoljuk, mondom, természetesnek fogjuk találni, hogy a' büntetőjog' irodalma 1825. tájban Husztynál csak aligalig haladott előbbre. Meglehet, hogy csalódunk; meglehet, hogy mások, nálunknál részletesebben ismervén az akkori irodalmat, örvendetesebb nyilatkozásait tudják a' büntetőjog' theoriájának hazánkban; mi ezen kor' írói között csak egynél látjuk az újabb eszmék' visszasugárzását, — Fabriczy Sámuel' dolgozataiban. Ezen a' milly alapos tudományu, olly szerény férfiú, ezelőtt husz, huszonöt évvel külön értekezésben tárgyalá az eskütszékek' intézetét, 's akkortáiban megjelent büntetőjogi elemeit alkotmányos nézetek 's józan elvek jellemzik. Vannak, kiknek hírók nevök nagyobb, mint érdemeik; 's vannak ismét mások, kik nagyobb dicsőségre méltók, mint a' mennyi nekik jutott vala, — Fabriczy ez utóbbiak' közé tartozik. Ő talán nem sokat törődik azzal, hogy neve népszerűebbé nem vált, 's válaszképen ernyedetlenül törekszik a' jónak és igaznak tovább és tovább terjesztésében; de fogadja tőlünk a' távolban is

szíves üdvözlötünket! „A legal broom is a moral chimney-sweeper, and that's the reason he himself's so dirty; — not so you, I own; as Caesar wore his robe you wear your gown!“ *)

De ha termékellen volt az érintett időszakasz, annál pezsgőbb életet tapasztaltunk büntetőjogi tárgyak körül az újabb irodalomban, 's nevezetesen a' journalisticában. Nevezetes körülmény, hogy az eskütszékek' intézete, mely még csak névről sem említett ország- és törvényhatósági gyűléseinken 1840-ig, mely nevezetesen az 1832/3 országgyűlésen, midőn a' forumok' rendezéséről folyt a' tanácskozás, — tudtomra — szóba sem hozott: már 1841ben az országos választmánynak számos tagjai által pártoltatott, 's 1844ben a' Rendek' többsége által behozandónak javasoltatott. Adjuk meg kinek-kinek a' magáét, 's ismerjük meg, hogy ez' ügyben a' sajtó volt a' kezdeményező, a' sajtót illeti a' dicsőség, hogy irányt adva a' közvéleménynek, az alkotmányos élet' egyik tényezőjévé vált. A' sajtó, természeténél fogva, a' schlandrián' szegletességei által — mindössze is ezekből áll néha az, mit gyakorlati életnek nevezgetünk, — utjában meg nem akasztva, egyenesen tartott a' cél felé, 's lesöpörte az öszves alapzatot, melyet törvényhatóságaink 1831-ben, midőn a' rendszeres munkák között a' büntető jog felett tanácskoztak, isten tudja micsoda sedriai mintára, annyi mállékony töredékből együvé enyveztek. De a' sajtó' hasábjáiból kilépett indítványnak, mielőtt törvénykönyveinkben helyet foglalhatna, előbb még polgarositást kell nyernie, reá nézve is kötelezők a' vándorlás' napjai, és az élet' tömkelegéből megbarnítva, de megedzve is tér vissza, hogy már most mesterré avatását követelje. Ha azonban egy részről kötelessége a' sajtónak: megismerni mindazon gyakorlati tökélyeket, melyeket ő nem kölcsönözhetett az ügynek, 's melyeket ez utközben sajátjává tett; más részről meg' kötelessége: a' bírálat' késével lenyesni azon kinövéseket, melyek disztelenitlik,

*) „A' jogvéd erkölcsi kéményseprő, 's onnan van, hogy maga is könnyen kormossá válik; nem te, ki fennkölt homlokkal jársz el tisztelőben“ — ez körülbelül értelme a' szövegben idézett soroknak.

mellyek további fejlődését gátolhatják, sőt özsves életerejét is, mint parasita kinövések szokták, elszívhatják.

Mit az eskütszékekről mondánk, az a' büntetőjog' egyéb kiváló pontjaira nézve is áll. A' börtönjavítás például — 's ujjabb büntető-jogi reformjaink' indítványozása e' ponttal nyitattott meg, talán mert a' bilincsek' csörömpölése ébresztett fel álmainkból — összes irányát a' hazai irodalom' közvetítése által nyéré.

A' Hirlapnak, mint a' magyar sajtó' egyik organumának, kötelességében állott: figyelmeztetni az olvasót azon lényeges befolyásra, mellyet az irodalom a' törvényhozási előkészületek' ezen részére gyakorlott, 's kimutatni a' jogirodalmi törekvések' életrevalóságát; és most már rójuk le a' tisztelet' és hála' adóját azok iránt, kik az 1841—43-ban működött büntetőjogi országos választmány' kebelében nem kicsiszerű módosítások 's toldozások' útján, — mit az őket kiküldő törvényczikk' pajzsa alatt tehettek volna, — ügykeztek segiteni a' közügyön; de kik érezve a' tárgynak, kivált körülményeink között, aggasztó fontosságát, olly munkát készítettek, melly a' külföld' első törvénytudósainak ítélete szerint is, az alkotmányos nyugot' bármelly törvényhozásának dicsőségére vált volna; rójuk le a' tisztelet' és hála' adóját azok iránt is, kik a' közelebb mult országgyűlésen azt részint tovább fejlesztették, részint épentartása felett örködtek; — 's mindezek után mondjuk el őszintén nézeteinket arra nézve, mitől az eddig történtek után óvnunk kell az ügyet, ugy arról, mi ezt véleményünk szerint még épebb egészszé fejleszthetné. Egy közelebbi számunkban ezt megkisértendjük.

NYILTLEVÉL CONSIDERANT VICTORHOZ.

(1844. december' 18-án)

Tisztelt ur ! A' Pesten megjelenő „Budapesti Hiradó“ című lap' vezére,—önök' nyelvén rédacteur-en-chefje, gr.Dessewffy Emil valódi forradalomnak kíván szerzője lenni a' magyar időszi saktóban. A' vállalat olytatén, mellynek üdvös következései lehetnének, ha az eszközök jól választatnak meg. Szerkesztő urnak eszközei e' célra abban állanak, hogy párisi druszája, Girardin Emil' példájára az irodalmat fogja bevinni a' magyar political journalisticába, melly journalistica épen azóta fejlődött ki, mióta Kossuth Lajos a' novellákat 's a' mindenféle versezeteket onnan kizárta; 's állanak még abban, hogy lapja, ismét Girardin Emil' példájára, vendégszeretetet fog gyakorolni azon írók iránt, kiknek political meggyőződését in solidum el nem vállalja, azaz: állanak abban, hogy minket azon időszakba akar visszavezetni, midőn a' Hazai 's Külföldi Tudósításokban haragudtak, 's a' Hasznos Multságokban nem gondoltak vele, olly szép elv-egység létezett lap és tárcza között.

Ezekből láthatja Ön, hogy a' hirdetett forradalom csak annyiban érdemli e' nevet, mennyiben önöknek joguk van, az 1815-ki restauratiót is forradalomnak nevezgetni, 's hogy legfelebb azt az egy jót fogná eszközölni, mit Girardin eszközölt, hogy t. i. a' lapok' ára leebb szállítatik, 's ekkor azon körülmény, miszerint guelf irányczikkek alatt ghibellin tárcza áll, az illetén uton elért előfizetési ár' olcsóbságával védethetnék. De hogy ez sem fog eszközölni a' B—P. Hiradó' forradalma által, eziránt szinte megnyugtát kitkit szerkesztő ur, kinyilatkoztatván, miszerint egy magyar lapnak sem levén huszezer előfizetője, a' már különben is elég alacson előfizetési ár leebb nem szállítható.

Ez a' szándéklott forradalom' rövid vázlata; — az egész, gyenge viszhangja Girardin' azon manifestumának, melyet Ön a' Presse' dec. 1. számában olvashatott.

Mintha hallanám Önt: „kérem, a' szilárd journalistica' érdekében kérem önöket, óvják lapjokat a' feuilleton' 's a' hirdetések' tulságos foglalásaitól.“

Az utóbbtól, uram, már a' kegyes körülmények óvják a' magyar hirlapszerkesztőt; az elsőtől pedig igenis óvni fogjuk magunkat. Mi nem követendjük ebben önök' példáját, ha mindjárt olly regényíró találkoznék is közöttünk, kinek dolgozatai, ideig óráig épen úgy öregbitenék viszonylag a' Hirlap' előfizetőit, mint a' hogy' öregbitette a' Constitutionnel' előfizetőit Sue-nek feuilletonja, azon feuilleton, uram, mely nem a' Democratie pacifiqueban jelenik meg, hová, — miután szerzője socialista, 's miután ön is kénytelen volt engedni a' szokásnak, tartoznék: hanem megjelenik a' Constitutionnelben, a' félig császári, félig füszerárusi politica' tárházában. Socialismusi feuilleton a' napoleoni és kupakpolgári eszmék' lapjában! a' concordantia discordantiarumnak egy új kiadása!

Nem, — mi nem leszünk azon, hogy formatumváltoztatás 's egyéb illynemű bennső módosítások által reformot eszközöljünk az időszaki sajtóban; de azon fogunk lenni, hogy az időszaki sajtó által reformot eszközöljünk az eszmékben. Kinekkinek megvan a' maga ambíciója.

A' B—P. Hiradó az ellenséges elemek' békés együttlétezését és nyugodt frigyét említi. Békés együttlétezés! — igen, de csak úgy, ha az egyik a' másikat decomponálta. Nyugodt frigy! — igen, de csak úgy, ha azt egyik a' másiknak dictálta.

Conservativ lap és haladási tárcza, miért ne élhessenek egy kenyéren, „ha Isten is úgy akarja.“ De vigyázzon magára a' conservativ lap, mely a' haladási irodalmat maga elejébe a' nyereg' kápájára ültetvé, hogy úgy ne járjon, mint az egykori magyar, ki törököt fogott, 's ki csak hamar lugubris hangon felkiáltott: törököt fogtam, de engem visz!

Ezeket akartam Önnek a' magyar journalistica' kísérleteiről

megírni, hogy — — tudomásul vegye. Apróságokkal, külsőségekkel bajlakodás, — 's a' hit, hogy nagyot eszközénk; a' tegnap és tegnapelőtt mondottaknak variatókkali ismétlése, — 's a' hit, hogy ujat mondánk; hosszas megszokás által szerzett képesség az öreg betűket szürkületkor is olvashatni, — 's a' hit, hogy világosság van fejünk felett és lábaink alatt; tagadása a' körülöttünk tátongó örvénynek, — 's a' hit, hogy tehát ez nem létezhetik; 'stb. 'stb. Tout comme chez nous, fog erre Ön válaszolni. — Ah, ne mondja; vagy gondoljon előbb nagyszerű contourok' helyébe törpénél törpébb mértéket, és gondoljon sajtótörvény' helyébe megelőző vizsgálót, 's ha a' mit gondolt, az létesült is önöknél, akkor elmondhatja: tout comme chez nous.

Bárminők legyenek azonban sajtójok' conjuncturái, önök ezek között is ernyedetlenül folytatják „a' népek' 's a' kormányok' számára“ irott lapjokat. De az utóbbiak nem jó szemmel nézik önöket, mert Richelieu' politikai testamentuma helyett uj, 's ennél fogva veszedelmes tanokat hirdetnek; amazok pedig, azaz: szóvivők, tisztábbvizü organumot ohajtanának, mert önök nem látnak hüverőt olly szókbán, mellyek varázsukat már rég' elvesztették. Ismerek egy hirlapot a' mieink között, mellynek állása némileg hasonló önök' állásához a' franczia journalisticában. Nem mintha azon eszméket hirdetné, mellyeknek önök szóvivői; duo dum faciunt idem, non faciunt idem, — tanítja a' dialectica; duo dum faciunt non idem, faciunt idem, — mondja a' kor', a' népek', a' körülmények' különféleségét számbavevő politicus; — de hasonló azért, mert mindketten újjáorganizálás nélkül Ixion' kerekét látják a' reformban.

Isten önnel! szerencsés viszonylításra az uj évben!

ÉVFORDULATKOR.

(1845. januarius' 1-én.)

Az elmélet' s a' gyakorlat' emberei századokon keresztül ugy vélekedtek, hogy az nem is tudomány, miből legalább annyi tanúságot nem merithetni, mennyit Phädrus egyegy meséjéhez ragasztott. Különösen a' történettudományra nézve olly véleményben voltak apáink — a' jámborok —, hogy azt azért írják, hogy azt azért tanuljuk, miszerint hasznát vehessük a' gyakorlati életben. — Ma már egyebet hirdetnek a' bölcsek, 's a' veréb is azt csiripeli a' háztetőn, hogy a' történeteket olly végre irni, miszerint azokból mások okuljanak, — profanatiója a' tudománynak, a' művészetnek, melly önmagának czél. A' kinek tetszik, gyönyörköd-jék ezen mélynek látszani akaró jargonban; mi rég' meggyőződ-tünk feneketlen voltáról, 's nálunknál ügyesb bűvárokra bizzuk, elmerülni a' tagadások' holt tengerében, 's felhozni a' gyöngyöt a' nagy semmiből.

Igen is, mi azokhoz tartozunk, kik a' történettudományban az emberi ész', az akaratszabadság' nyilatkozásait látják, nem sötét fatalismus' lánczorát, nem mozaikféle töredékeket, mellyek csak arra szolgáljanak, hogy Péter vagy Pál azokkal plasticai vagy festészeti ízlést tanusító művet alkosson, — de látunk benne folytonos revelatiót, hogy az unoka tanulhasson abból, mit az ősök tapasztaltak.

'S különösen, mióta mi is egy bármi parányi számtöredékét tesszük azon ezereknek, kik Magyarország' kifejlődésére törekedvén, időről időre felszólalnak, a' felelet' terhének érzetével ha előítéleteket nem oszlatnak, mellyek fejeik felett alakultak, ha ér-

zelmeket altatnak, melyek nélkül lelketlen agyag az ember, ha eszméket elfojtanak, melyek az életrevalóság' bélyegét viselik magukon, — különösen azóta a' viláért nem szeretnők hét pecsét alá zárt könyvnek tekinteni a' historiát, vagy egyedül képes krónikának, melynek fametszeteiből a' sceptrum' és pallium' szabásánál 's a' bocskor' configurációjánál egyebet ne tanulhasson az olvasó.

Tanuságosabb valami, 's olytén, mi mélyebb pillanatot engedjen az emberi család' életébe, alig található a' historiában Sanchuniatontól Guizotig, — mint a' vallási és politicalai vezéreszmék' hanyatlása, és vagy hosszú küzdés után, vagy önkint, látszatra mintegy rögtönözve, helyökbe ujaknak keletkezése. A' régiek ekkor szavakat hallottak a' magasban, mintha még a' levegő is végveszedelemről szólna a' sokaságnak, ujjászületésről a' választottnak. Az embertömeg ilyenkor hit és remény nélkül csak a' gépiség' mozgalmaival vagy az állatiság' ösztönével néz foglalkodásai után, eszme nélkül, mely irányt adjon, cél nélkül, mely határt szabjon; — a' társasági és polgári institutiók' szövegében rémitő hasadékok mutatkoznak, vagy épen ellenkezőleg, szemre szakadás nélkül az egész, minden összefüggve, egymásbanyulva, együvé szövődve, — mint a' lakatlan szigeten kihunyt ember, kit évekkel halála után asztalára könyökölve talált a' hajós, de ki a' „jó reggelt“ hangjára mint hamu, szétporlott.

Illy társaságban, illy időkben, kik hivatást éreznek kebelökben, megvívni az önséggel, az elkülönözéssel, a' kislelkűséggel, a' roskadás' korának megannyi jelenségeivel, — azok vagy erő és időt pazarlanak olly formulák' feltalálására, melyek lelánczolják a' már kiköltözködött szellemet, 's a' babona' abrakadabráihoz fordulnak; vagy pedig, tudva, hogy az emberiségnek, mint az óceánnak — állóviznek 's talán felületében rothadónak tessék is bár, — örök folyamai vannak kebelében, — ennek tudomásával és szent hittel, hogy a' mit a' genius ígér, azt létesíteni az élet, roskadni hagyják a' porhanyót, 's a' rommal felmárgázott teleknek szántóvetőivé lesznek.

E' hittel, hogy én is a' gyenge, egyikét barázdavonással se-

gitsem elő a' jobb napok' vetését, tökélettem el magamat Eötvös és Trefort barátaimmal — kiknek neveikkel a' milly gyakran, olly örömmel, úgy hiszem, találkozott az olvasó — megkísérteni az időszaki sajtó általi működést. Ha elszigetelt állásban gyönyörködünk, ennek nem sokáig örvendezhettünk volna, mert első kezdet óta néhány hasonló irányu publicistai talentum, kiknek működése majdan dísz vonand a' magyar political irodalomra, társul lépett fel velünk, 's rövid idő múlva a' rokonszenv' szózatait hallók az ország' minden vidékeiről. Fél évvel ezelőtt azon óhajttással nyitottam meg e' lap' juliusi folyamát, hogy a' Hirlap, szerkesztésem alatt is némi tényezőül szolgáljon a' közvélemény' megalapítására; — voltunk-e hatással, ítéljék meg mások; annyi talán nem tagadható, hogy a' közhaladás', a' mozgalom' iránya rokon e' lap' irányával. Tettünk, mennyit tennünk lehetséges vala, más viszonyok között talán többet is tehettünk volna. Az uj évben azok leszünk, a' kik voltunk a' multban. Mindnyájan hallottuk gyermekkorunkban a' regét azon üregről, melly alulról közepéig mérges gőzökkel levén eltelve, életben csak úgy marad benne az ember, ha egyenes fővel meghajlás nélkül megy rajta végig.

RÓLUNK ÉS MÁSOKRÓL.

(1845. januarius' 15-én.)

Belépillantott-e már a' nyájas olvasó a' „Camera obscurába?” Bizony, kár, ha nem; mert ott sok mindenfélét láthatni, ott a' Pesti Hírlap' szerkesztője 's a' mély tudományosság karonfogva járkálnak fel 's alá.

Milly szerénytelenség erre magamnak hivatkoznom!

'S talán mégsem az.

Példabeszéddé vált: kiről tudja, hogy púpos, annak szeméből is olvassa a' világ, hogy púpos; azt, miszerint valakinek szemében azon valakinek szép termetét is olvasná, még nem hallottam. Természetes ennél fogva, hogy midőn bizonyos urak mély tudományomat olly dolgozatokból olvasták ki, melyekben bizony nem sok tudományt láthatni, nem ismeretkincsemre akarták figyelmeztetni a' közönséget. 'S így elfogadom a' czimet, el, el; mert jól látom, hogy nem dicséret, mit általa nyujtanak, 's csak azt a' szerény kérdést bátorodom hozzájuk intézni: hány gyűszű tudományt nyelhet le az ember journalistikai képességének, ezen, alkalmasint bennszületett eszme' veszélyeztetése nélkül? 's melylyik pontján válik akadálylá a' tudomány, ballast-tá, melyet a' szerkesztési sajkából ki kell vetni, hogy az el ne merüljön a' könnyüt talán irgalmasabban ringató hullámok között? — Quot libras in duce summo? mondanám tudós létemre, ha én, az egyszerű journalistá, a' szerkesztő sans phrase, azt mondhatnám.

Szóljunk egyébről, szóljunk magáról a' lapról, ez — köszönet érte dolgozó társaimnak, — több figyelmet érdemel, mint csekély személyeknek működése.

Azt mondják — 's olly hangon, mintha ez által elmarasztaló ítéletet mondtak volna — : „a' Pesti Hirlap doctrinair lap.“ — Igen örvendünk, ha az; illyennek szerkesztését tűztük ki magunknak feladatul. — Doctrinair lap, azaz : nem pusztán empiricus, hanem ollyas, melly felsőbb elvek' világosságában láttassa a' tényeket, melly nem tárgyat tárgyhoz enyvezni, hanem egyet a' másikból kifejleszteni akar. Doctrinair lap, azaz : nem az expediensek' lapja, hanem ollyatén lap, melly nem kiált hosannát a' bevégzett tényeknek, csak azért, mert bevégzettek, melly a' hatalmasok' paripái alá nem hint virágokat, tudván, hogy az ünnepi diszmenet magában még nem urnapja. Doctrinair lap, azaz : nem barátja olly institutióknak, mellyeket csak önmagokkal mérhetni, nem az emberi és polgári jogok' mértékével 's nem a' minden idők' és minden alkotmányos népek' közéletéből elvont státusphilosophia' nehézkével. Doctrinair lap, azaz: észszerű haladás' lapja, nem a' „pallium ad omne anni tempus aptum“ glossatoria, melly köpönyeg ha ronggyá vált, még advent és karácsonytájban is haszonvehetetlen.

A' „doctrinair“ név' fogalmát azért, mert a' Bourbonok' restauratiójára bekövetkezett években alakult francia doctrinair pártnak egy töredéke a' juliusi napok után a' juste milieu' rendszerét pártolta, azonegynek tartani a' political juste milieu', a' középelvűség' fogalmával, — kissé vékony tárgyismeretre mutat. Önöknek, miután közügyeinkben fel-felszólalnak, tudniok kellene, hogy Sieyes doctrinair volt, az a' Sieyes, kitől a' francia státusegység, a' francia kormányrendszer' főfő elvei kiindultak ; önöknek tudniok kellene, hogy a' királyság' státusférfiaai azonképen, mint a' forradaloméi, Cazalès úgy, mint Mirabeau, Mounier úgy, mint Barnave, a' girondisták úgy, mint a' montagne' feje, doctrinairek voltak azok' ellenében, kiknek fogalmaikban semmi elv, eljárásukban semmi rendszer, — azok' ellenében, kiknek összes political bölcseségök : vagy felhúzni napon-

ként az órát, ha mindjárt lánca rég' elszakadt volna, vagy romot romra dönteni, és megelégedni, ha minél mélyebbre hasgatta fel az ekevas a' földet, tekintet nélkül a' vetésre, mellynek bekövetkeznie kell; az új vetést e' két faj még a' jobb napoktól sem várja, 's földjökön bizony egy kalász sem fog felmagaslani, hacsak az ég' madarai nem hullatnak le repülésközben egy-két magot. Ezek, való igaz, nem doctrinairek, rendszerök a' rendetlenség, eljárásuk a' szerepcserélés, 's azon házéhoz hasonló, hol a' komornyik' ruhájába bebújtatott mindenés, tányérváltás közben a' hajdú' sarkantyúján megbotlik, hol a' bort mindjárt eczetnek is használhatni, 's hol — mint az angol példabeszéd mondja — az ételek' öszves melegsége a' szegénypiros háziasszony' arczába vonult. Jó étvágyat! mi ugyan nem mondjuk fölébe a' benedicite-t.

Olyas vádakra, minő a' fölebbi, csak azért felel az ember, hogy a' keresztyén önmegadás' 's az ezzel rokon pädagogusi utmutatás' erényét gyakorlatba vegye; valamint a' Jelenkor' azon philosophusának is, ki alkalmasint hogy megmutassa, miszerint már tul van a' társasági tudományok' pitvarán, a' political centralisatio' 's a' védegyelet', azaz: az egyesületi jog' egymással meg nem féréséről beszél, — keresztyén nyugalommal válaszoljuk: tessék a' világeseményeket tanítójának ternióiban elolvasni, azokból megtanulhatja, hogy akkor és azok által nyert legszélesebb alkalmazást az egyesületi jog, mikor és kik által az alkotmányos centralisatio országglási alapul vétetett.

Komolyabb választ igényelhet a' f. é. Erdélyi Híradó' első és második számában gróf Teleki Domokos által ellenünk is intézett cikkely. Ellenvélemény olly férfitől, kivel annyi egyéb tárgyra nézve jól esett egy véleményen lennünk; de hijába, az már ugy szokott történni, idő és térközben ki jobbra fejlődik, ki balra; — azonban ez is mindössze nem nagy baj; ha Ciceroiban nem olvastuk, legalább a' deák grammaticából tanultuk: „adeundae sunt pro republica inimicitiae“, 's ha az ellenségeskedés nyiltan és az

ügy' szeretetéből történik, végre is csak a' megczáfoltnak hiusága szenvedhet alatta, nem a' mindnyájunk előtt szent ügy. Here's a health to you, — you have acted on the whole most nobly, and I own it from my soul! *)

A' kérdéses cikk nem akarja kétségbe hozni, hogy lapjaink a' szükséges felfejtendők', a' sürgetőleg teendők' tömegének irányában dicséretesen működnek, — ezen vallomás, véleményünk szerint, azonagy annak megismerésével, hogy mi a' gyakorlati tért nem veszítettük szem elől, midőn az annyi oldalról megtámadott jeligét vezérelvül zászlónkra irtuk. Már most az a' kérdés: helyes-e ezen vezérelv, vagy sem? A' cikk' írója in thesi a' municipalis irányt nem tartja annak, mellyben, a' lapunkban indítványozott revisióval ellentétben, mind örökké mozognunk kellene; a' municipalis irány nem lebeg előtte magasztos, minden törekvéseinkkel mindinkább megközelítendő eszményképen, mert ott áll: „ha a' Pesti Hirlap magát arra látja meghívatva, miszerint megmondja mindazt, mit fiaink, mit unokáink, mit maradékaink harmad- és negyediziglen egykor talán mondani fognak, úgy megeshetik, igaza van.“ — ha helyes az alapelv, akkor már az iránt nem lehet kérdés: tanácsos-e azt mindig, még a' közélet' legparányiabb nyilatkozásainál is szemmel tartani, a' létezőt ahhoz idomitani, a' tervezendőket ahhoz szabni; mert ugyan mire való volna az elv, ha nem szabad hiveinek kalauzul szolgálnia az ingoványok között, örül a' viszonyainknál fogva néha megbocsátható kislelkűség' és lankadás' óráiban? Nekünk az vezérfonalul szolgál működéseink közben, másoknak mértékül, mellynek segedelmével sáfarkodásunk' hűséges és következetes voltát megítélhetik. Kimondtuk vég gondolatunkat; — a' tájt láthatára jellemzi, ha mindjárt szép távolságra van is az néha a' szemléltől. Olly távolnak azonban mégsem tartjuk, hogy csak harmad- és negyedizigleni maradékaink örvendhetnének az ige' megtestesülésének. — Illy kilátásban nincsen

*) „Isten éltesse önt, — ön nemesen lépett föl, szívesen megismerem.“

vigasztalás. Vannak súlyos kórállapotok, melyek ha megismer-
tettek, 's ha ennél fogva életmódunk által nem mérgecsítenek még
inkább, veszedelem nélkül egypár héttel előbb vagy utóbb orvo-
soltathatnak, de halasztást ad futurum futuri még a' legerősebb
emberi organismus sem képes kiállani.

NYILT LEVÉL TRIESZTBŐL.

(1845. januarius' 16-án.)

(Centralisatio és tagosítás. Lapvezérlés és lapszerkesztés. Franczia és magyar publicisták.)

Még mindig Triesztben! sohajtand az utazási leírások' barátja, ki eddigi leveleimet talán csak azért méltatá olvasásra, mert hivé, hogy végre mégis egy regényes utazási kaland fejlődik ki belőlök; —még mindig Triesztben, 's még mindig nem Nápolyban, nem Messinában, nem még Velenczében sem! — Vagy igen, kegyes olvasó, Triesztben; de nem „még mindig“, hanem csak „ismét.“ Azóta én otthon voltam, a' Dunának és Tiszának mentében; de az irigy sors nem engedé élveznem a' magyar éghajlat' téli gyönyöreit, engem Magyarországból elkergetett a' centralisatio. Igen, igen, a' centralisatio, mellyről a' státusférfiak azt mondják, hogy még nem kap lábra, — a' centralisatio kergetett el, azaz magyarul: a' tagosítás. A' nekem ősi fészkül szolgáló falunak egyes részei más közbirtokosoknak is ősi fészkül szolgálnak; apáim' lakát kastélynak mondogatja a' kulcsárné, — isten bocsássa meg neki, — közbirtokos társaim pedig sáskoszoruzta épületekben szeretnek lakni; innen azt követhetné az ember, hogy a' jus potiorist gyakorlom a' faluban, hogy a' centralisatioi, a' tagosítási elvek' köpönyege alatt én vagyok a' zsarnok, de ők heten vannak, 's a' kisebb közbirtokosok, tudjuk, örömeit egyesülnek, hogy az erősebbet oldaldöfésekkel regალიროzhassák, utaztassák, épen ellenkezőleg a' kisebb, a' csekélyebb számú olvasóknak örvendő ujságokkal, kik még soha sem adták példáját, hogy, teszem, a' Journal des Débats ellen egyesültek volna!

Csak hogy a' hirlapok' themájánál vagyok ismét, látom, ide is sok út viszen, mint a' mennyeknek országába.

Barátim! az új évben nagy veszedelmek fenyegetnek benneteket. A' „Jelenkor“ hasábjaiából látok egy ellenséget felmagasítani, ki alkalmasint az „fjas“ jegyében született; 's kinek logicája egy nagy mordály. Philosophus, minőnek még nem láttam párját. Milly szabátosság, milly világosság! — Édes olvasóm, most töltöttem! édes olvasóm, a' töltés után következik az elsütés! édes olvasóm, most elsütöm! bummm! — Illyesben nincsen logikai ugrás; 's ha mindjárt egy seregély sem hullott le a' lövés' következtében, — se baj; vagy nem elég-e már az, hogy az egész az igazhitű logica' szabályai szerint történt? Hallottam ugyan — igaz, hogy nem az iskolában és nem philosophiai compendiumokból — hallottam olly logicáról is valamit, melly szerint csak a' főpontok jelöltetnek ki, az olvasóra bízván, hogy maga rakjon hidat egyik ponttól a' másik felé, olly műtétel, melly józan ember' agyában $\frac{1}{4}$ pillanatban történik; 's azt is emlegették előttem, hogy nem-józan' számára nem létezik logica; de tartok tőle, hogy az mégsem volt igazi philosophus, kitől ezen eretnekbűzü állítást hallottam; sőt tovább megyek, 's egyenesen kinyilatkoztatom, hogy helyesnek nem tarthatom, mert különben még azt is kellene hinned, hogy egy Vestris', egy Taglioni' taglejtéseiben több élet, több szépség, sőt még több szabályosság is rejlik, mint a' katonának jobbra 's balra kanyarodásaiban, 's a' magamféle sarkantyus emberek' járásában.

A' benneteket fenyegető másik veszedelmet abban látom, hogy már a' Nemzeti Ujság is szert tett vezérre. De már ezen vezér-elszaporodás ellen magamnak is kell felszólalnom, mert az igaz philosophia is, mellynek én — mint főlebb látok — hive vagyok, azt tartja: entia non sunt sine necessitate multiplicanda. Én nem tudom felfogni, mit jelentsen az „NN.“ vezérlete vagy vezetése mellett szerkeszti NN. „Franciaországban és Angliában úgy tapasztaltam, hogy minél nagyobb, minél jelentékenyebb valamely hirlap, annál több szerkesztői vannak; voltam társaságokban, hol azonegy időben a' Journal des Débats', a' Siècle' szerkesztői féltu-

czatszámra voltak jelen. Rédacteur du journal NN., azaz: N. N. hirlap' állandó dolgozótársa, a' lap' színezete' sajtó utjání képviselőinek egyike. Hogy köztők egy főszerkesztő is van mindig, ki — ha a' lap' gérentja egyszersmind — a' lap' alján, positif rendelkezésnél fogva is megneveztetik, az természetes, azt megkívánja a' jó rend. De a' lapok' vezérei egészen más lények. Így Odilon Barrot a' Siécle' vezére, Lamartine a' Bien publicé, mert e' lapok organumai azon pártoknak, melyeknek political feje a' közéletben, a' kamarákban, Barrot, Lamartine. Már pedig én nem hiszem, hogy Magyarországbán volna constituált párt, mellynek vezére gr. D— E— vagy L— S— ur lenne. Illyetén vezérségről szó sem lehet, 's illyetént nem is szokott bevallani maga a' vezér, én legalább nem emlékezem, hogy valahol olvastam volna, — külföldi példát idézek, hogy a' belföldinek szerénységét tiszteletben tartsam, — nem emlékezem hogy valahol olvastam volna: Odilon Barrot, le chef de l'opposition dynastique, m. p. Csekély belátásom szerint hirlapjaink' alján a' vezérlés nem jelent egyebet, mint főszerkesztést. De így hát minek ott mellette egy más szerkesztőnek megnevezése? ez csak nem akar annyit jelenteni, mintha a' főszerkesztőnek csak egy szerkesztőtársa, csak egy állandó közdolgozója lenne? — Mondom, én nem tudok kivergődni a' labyrinthusból, 's így ámbár a' vezérczim' jogát ez vagy amaz előttem ismeretlen értelemben, a' világért nem akarom kétségbe vonni, mégis sajnálom a' journalismusi hierarchia' ezen superfoetatióját, annyival is inkább, mert úgy tapasztaltam, hogy azok voltak világ' teremtesétől fogva — a' journalismus szükségképen egykoru a' világgal, mert hiszen ti naponkint bebizonyíljátok, hogy nélkületek súlypontját veszítené, — hogy azok voltak a' legjobb journalok, mellyek vezérlet nélkül csak egyszerűen szerkesztettek az illetők által.

Búmban, mint látod, csak külsőségekkel bibelődöm, 's így bocsánatot, ha még a' magyar lapok' stylusáról is szólok. Hogy röviden, plano stylo kimondjam, — nekem az nem tetszik. Nem keresem benne a' művészetté vált társalkodás' azon zamatját, mely a' francia coriphaeusok' hirlapcikkelyeiken előmlik, ezt

czikkelyeinktől nem követelhetni, mert a' politicai élet még nem hatotta át társasági—és a' párisihoz, gondolom, különben sem hasonlító életünket, 's a' méltányos bíráló nem fogja rossz néven vehetni, ha dolgozatainkon vagy a' tudósság' mécsének szaga, vagy a' megyei terem' sujtásossága ismerszik meg szükségképen. De azért ezen belénk nevelt gyarlóságok mellett is, publicistai tárgyaláshoz idomitott stylushoz hasonlító valamit joggal követelhetünk töletek, valamit azon átlátszóságból, azon szabatoságból, melly a' francia publicistát jellemzi. Hol van nálunk a' szó, melly talál? hol az okoskodás' fonala, melly magát észrevétlenül behízelgi? hol az elmésség, melly a' szükséghez képest megneveltet vagy megöl? Ah uram, szerkesztő uram, ha a' magyar journalistának az leendő ezentul is sorsa, hogy vagy iskolai leczkék' gözzével körülkerítse az olvasó' fejét, vagy hogy europai institutiókról ázsiai dagálylyal — már Ciceronál ellentéte az atticismusnak — 's ezen dagály' tőszomszédságában mindjárt alföldi-lapályosan értekezzék : akkor ne számítsa magát a' valóságos polgárisodás' tényezői közé.

Isten veled ! —

NYILT LEVÉL CONSIDERANT VICTORHOZ.

(1845. februarius' 2-án.)

Tisztelt ur! — Szerencsés viszonzlásra az uj évben, — e' szavakkal rekesztém be minapi leveletem; most tehát arra kérem önt, fogadja a' már felünkbe nőtt uj esztendőben e' pár sort szívesen, s' il vous plait.

Ismerte-e ön gr. Dessewffy Aurelt? Hogyne ismerte volna. Ő az 184°/₁-iki telet Párisban tölté, 's ön a' place-saint-georgesi-hótelben találkozhatott vele. Eleven, mozgékony, kistermetű férfit, mint a' házi ur maga; csipős szavu, de soha nem gúnyos; az ellenfelet fegyverével ösztönszerűleg mindig a' leggyengébb helyen találó, de a' fegyvert a' sebben soha meg nem forgató; francziább a' francziánál, vidám, derült, mintha a' kedély, mélyebb jelentőségű igéivel, mintha a' világ, a' csalódások' görbe betűivel még teli nem irta volna életének lapját, — — de ha a' sympatheticus szernek egy cseppje e' lapra esett, nyomban a' nemesebb kebellet rokon szenvedések' igéi tűntek fel. Illyen volt ő társalkodás közben. — Utaztatták, hogy a' külföld' legnevezetesebb börtöneivel ismerkedjék meg, — 's ő, hogy megbizásában eljárjon, az europai fővárosok' életszerkezetét tanulta; utasításul adták, hogy a' rabok körül vizsgálódjék, — 's ő, hogy utasításának eleget tegyen, a' socialis viszonyokra volt tekintettel. A' jeles főben nagyszerűebb dimenziókat nyer minden feladás.

Kevéssel Párisból hazatérte után, midőn látná, hogy az ellenzék hatalmas egyéniség által képviseltetik a' hirlapvilágban, dícsőségének tartotta e' férfiuval mérközhetni, 's a' journalistica

rendes munkásai között — nem dilettons képen — helyet foglalván, egy sor cikket irt, mellyek rendkívüli képességről tettek tanúságot, 's mellyeknek egyik vagy másik elvét csak azért nem tarthatá veszedelmesnek maga az író, mert hívé, — mit nem hisz ereje' érzetében a' harmincz éves férfi! — mert hívé, mondom, hogy azokat egy nap' maga fogja a' kormányrudnál a' majdan szükségeseeknek látszandó módosításokkal alkalmazhatni. Ezen elvek megtámadtak ugyan mindjárt megjelenésökkor, de akkor még egészen meg nem czáfoltathattak, mert csak az alkotmányos központosítás' elveivel czáfoltathatnak meg. A' mi a' státustan' tételei előtt megsemmisül, azt a' septuagintákból a' legjelesebb capacitás sem képes eloszlatni. 'S ne mondja senki, hogy hiszen mi is a' municipium' suprematiája ellen emelünk szót. Az arab orvosok már ezer évvel ezelőtt tanították, hogy a' leghatalmasabb ellenszer külsőleg mindig hasonlít némileg azon szerhez, mellynek antidotuma. Ezt jegyezzék meg magoknak azok, kik minket központosítási irányunk miatt hét hónap óta ernyedetlen buzgalommal gyanúsítanak.

1842. febr. 9én, gyászos esemény' anniversarius napján Dessewffy Aurel meghalt. Azon ur, ki jelenleg az iparvédegyelet ellen az augsburgi allg. Zeitungban poeticus prosában egy cyclus polemiái cikkelyeket ír, — jobb lesz neki, balladacyclust írnia, — 's kinek egyik költeményét Barthelémy' franczia fordításában ön is olvashatja, 's mellette a' commentárt, hogy szerzője „un jeune (1829b.) magnat hongrois“, 's ha emlékezetem nem csal „trés libéral“ is (1829b.), — azon ur, mondom, Dessewffy Aurel után olly nániaikat sirt az emlitem augsburgi színes színellen lapban, hogy mintegy magától alakult mindenki' szájában a' kérdés: „miért volt az tehát, hogy ő mint helytartósági tanácsos halt meg, 's nem mint minister?“ — De mit tettek 's mit nem tettek azok, az minket nem illet; bennünket csak ő érdekelt, mert hasonló fegyverekkel, közös pályasíkon és közös korlátok közt vívott meg velünk.

A' conservativeknek ő az volt, mi Fülöp' fia a' macedoniaiaknak; utána a' Ptolemaeusok jöttek. Diviserunt vestimenta ejus,

felosztották egymás között a' birodalmat; az egyiknek a' megye jutott, 's ha nem hasonlított hozzá a' dialecticában, hasonlított legalább abban, hogy leszavazták mint őt; másoknak a' journalistica jutott, 's ha nem hasonlítottak hozzá a' terrenum' gondos kiválasztásában, a' gyenge részek' masquirozásában, a' divide et vinctes-féle tervek' kigondolásában, hasonlítottak legalább abban, hogy a' Pesti Hírlap felett ők is szerettek volna diadalmaskodni 'stb. 'stb. — A' Ptolemaeusok nagy számmal vannak, 's közöttök egyik vagy másik hasznos szolgálatot csak azon föltétel alatt tehet még a' közügynek, ha nem hiszi, hogy abban már bölcsesség rejlik, ha a' státusférfiakat egy oldalról, 's a' prokátorokat a' másiktól contradistingválják. Sovány egy bölcsesség 's még csak forma' tekintetében sem új; számos évekkel ezelőtt hallottam már a' Ptolemaeusok' elődétől, 's ez meg' mástól hallotta valószínűleg, attól talán, kitől a' 'pietas' szót tanulá; és ön szívesen fogja nekem elhinni, hogy még az ő szájában sem volt jelentősége az egésznek.

Ezen uraknak a' kormányról még csak concret fogalmuk sincsen, — mert ha mi kormányformájok' vázlatát sürgetjük, azt válaszolják, hogy ezek meddő kérdések reánk nézve, hogy ne feledkezzünk meg viszonyainkról, hogy ne cseréljük föl a' szerepeket, hogy ne képzeljük magunkat franczia vagy angol publicistáknak. — De hogyan képzelnök magunkat alkotmányos nemzet' publicistáinak, midőn az 1791 : 10 tcz. ott áll a' corpus jurisban, midőn az ország többé nem török feudum már (e' két szó szépen illik együvé, patentet váltok magamnak használására)? — Ez urak között 's köztünk egy egész tenger van, nem azért, mert kormányférfiak, hanem azért, mert magokat alkotmányos kormányférfiaknak hiszik, 's így nem is válandanak már azokká boldog kimúlásukiglan, épen úgy, mint a' magát szabadnak hívő rab soha de soha szabadságának nem fog örvedeni.

Ezekből láthatja ön, milly bizodalmas viszonyban állunk a' conservatívokhoz.

Az ellenzékét mi illeti : ahhoz viszonyainkat lapunk' első számában igen homályosan — 's bizony akaratom ellen, mert hiszen nincsen okom keresnem a' homályos kitételeket, mikor „pártfo-

góim“ a' világosokból sem olvassák ki azt, mi bennök foglaltatik, — igen homályosan formulázhattam, mert azon tételnek, melylyel magamat „a z ellen z é k' emberének vagy legalább ellen z é k' emberének“ vallottam, nem egy csudálatos paraphrasisát hallám. Én, uram, azt akartam mondani, hogy társaim és én, a' magát positiv ellenzéknek constituált pártból indulunk ki, 's hogy azon esetre, ha ezen constituált ellenzék újabb dogmáinkban nem üdvös reformot, hanem vétkes eretnekséget fogna látni, külön ellenzékot fogunk képezni, 's külön oratoriumban fogunk számot adni Istenünknek.

Ez talán világosabb.

'S hogy elvégre megszűnjenek azon insinuatiók: miért nem szerkesztetik a' P. H. a' régi modorban, 's miért nem szerkesztetik a' régi elvek szerint? van szerencsém ezzel olly világosan, mint szegény fejem csak képes, válaszolni: „a' régi modor szerint azért nem szerkesztetik a' P. H., mert ha akarnók is, nem tudnók úgy szerkeszteni; 's a' régi elvek szerint egyben másban, de csak egyben másban azért nem szerkesztetik a' P. H., mert ha tudnók is, nem akarnók úgy szerkeszteni.“

Mindezt már elmondottam lapunk' első számában; meglehet, hogy ezuttal jobban fogok megértetni, legalább azzal hizelkedem magamnak, hogy ön nyilatkozatomat világosnak találandja.

De hallom a' kérdést: miért tehát e' meghasonlás?

Erre pár szóval kielégítő választ adhatok önnek. Mi nem sok erőt látunk a' párisi, toulousi 'stb. parlamentekben, mellyeknek önök közt annyi magasztalói voltak, 's mellyeknek végzései a' „cour pleniére“ úgy tetszik-jén hajótörést szenvedtek; mi az états généraux-tól a' képviseleti rendszerre akarunk áttérni, azon mód' 's azon eszközök' segedelmével, melly módon 's melly eszközökkel annak észszerüleg történnie kell. Az ő végcéljok azonegy a' miénkkel: szívesen hiszem, de a' hagyományképen átvett státustanok' alkalmazása azt nem engedi elérniök. Mint az emberek közt szájról szájra megyen egy homályos rege jobb állapotról, mellyben hajdan az emberiség élt és működött, 's ismét más állapotról, mellyre az emberiségnek még el kell jutnia:

ugy vonul át nálunk a' haladás' emberein annak sejtelve, hogy a' magyar csak azért sülyedett annyira, miszerint a' dicsőség' minél magasabb polczára jusson fel ismét. Ezen hitágazatból, melly ellentétben áll azokkal, kik lugubris hangon énekelték napestétől virradtáig: „Hunnia nyög letiporva, sirnak a' bús magyarok“, 's mindig csak sirnak és mindig sirnak, — de melly ellentétben áll azon tannal is: „hogy a' magyar nagygyá l e s z, de még n e m v o l t n a g y“, — ezen hitágazatból származik az ellenzék' szónoklatainak elegiai hangja, de származik egyszersmind azon magas ihletettség is, melly az ellenzék' képviselőinek előadásaiakon nem egy ízben előmlött. A' mult országgyűlésen közülök többeknek voltak illetén ihletett napjaik, mikor beszédeikre a' társaik' keblében — úgy hiszem szinkülönbség nélkül — felrezzent legnemesebb hűrok önkénytelen felszólaltak, mint éneket kísérő orgonaszó. De jó szándék, ihletettség 's a' czélnek homályos sejtelve még nem elégségesek. Céljának világos öntudata, és eszközeinek gondos megválogatása jellemzik a' státusférfiut. 'S ne higyük, hogy a' forma csak melleseges dolog volna, hogy kényünk kedvünk szerint ezen formát választhatjuk vagy amazt. A' politikai problémák' archimedesei azok, kik ollyatén formulákat választanak, 's a' számokat ollykép' állítják, hogy a' feloldás mintegy maga magától eszközöltetik.

Ezen tökéletes ignorálása vagy semmibevétele az alkotmányos formáknak, 's annak látása, miszerint mindig és mindig régi orbítánkban akarunk forogni, és mégis elérni azt, mi más világ' atmosphaerájában van, — ezeknek tekintetbevétele is tanácsolá nekünk a' „centralisatio“ jeligéjét választani, nem egy másikat vagy harmadikat, mellyet, mint tanaink' folyadékát, szintannyi joggal választhatunk volna öszves működésünk' irányának jellemzésére. Az eddigi formáknak meg kell szünniök, fel kell oldanunk a' mult és a' jelen közötti köteléket, nem mintha a' történeteket ignorálni akarnók, miről bennünket nem vádolhatni, hanem mert a' multnak historiává kell válnia elvégre, 's mert szomorú dolog, ha a' régmultat mindig magunk után vonjuk, mint a' hernyókötelekekből egészen szabadulni nem képes, és szárnyait ennélfogva

minden erőködés mellett is használni nem tudó félpille. Az nap', mellyen a' bennünket a' multtal, mint valamely holttesttel, nem mint historiával összecsatló kötelékeket leráztuk magunkról, az nap' szükségképen az általunk indítványozott formák fognak a' köz-cél' elérésére választatni, mert hiszen már alkalmaztatnak minden új intézkedéseknél, mellyeknek sem Werbőcziben, sem Heltaiban nincsenek előzményeik.

Ezekből láthatja ön, milly viszonyban állunk a' régiebb felekezetekkel, ezekből elvonhatja azon választott rokonságot, melly engem önhöz fűz; állásunk itt a' Dunánál, 's önöké a' Szajánánál nem hasonlatlan, — mint mondám. Minapi levelemből azt következtették itt néhányan, hogy már magam is a' socialismusi tanok felé gravitálok. Bizony sokat következtettek belőle. Én a' socialismushoz olyformán állok, mint egy fiatalkori kálvinista barátom a' catholicismushoz. Ő ez utóbbihoz, mint tetőtől talpig protestans, semmi rokonságot nem érzett; de épen, mert jó protestans volt, azt ohajtá, hogy a' liberum examen a' legnagyobb szabadsággal gyakoroltassék, hogy a' protestantismusnak alapul fekvő eszmék a' szellemi haladáshoz képest mindig inkább kifejlesztessenek, alkalmaztassanak, 's több ízben kinyilatkoztatá, miszerint ő inkább, mintsem a' saját elvét megtagadó, a' tökéletesbülést kizáró, a' XVIII. századbeli formákba bilincsezett protestantismusnak tagja legyen még a' XIX-d. században is, inkább kész a' catholicismus' örvényébe rohanni, mellyben legalább több következetességet lát.

Még egy szót, uram! 's aztán ide irom az adieut.

Ön tudja, mert hiszen hirlapjában Magyarországról is jelennek meg néha egyes töredékek, hogy annyi szent törekvések' daczára is, mult országgyűlésünk eloszlott a' nélkül, hogy a' nemesség' adómentességi szabaditék eltöröltetett volna. Hiúsulta a' szívvérünkkel dajkált reménynek, hogy a' közteherviseléshez hasonló valamivel megengeszteljük a' jogosságot elvégre, — fájdalmas érzéseket költött fel lelkünkben. 'S ime Bezerédj István, a' polgár és emberbarát e' szavak' legnemesebb értelmében, önként lemond az ő nemesi jogainál fogva illető tehermentességről,

önként veti magát adó alá. Ezen eljárás, mely nyomban több követőkre talált, a' pisztoly időbelőtti elsütésének kereszteltetett nálunk e' napokban; azonban ha csakugyan attól tarthatni, hogy két elkülönözött hadra szakad ennek következtetésében a' magyar, bombának mondhatnék inkább, mely rémülést és vészt gerjesztett mindenszerte. De az első — hiszszük erősen — leülepedendik, mihelyest nyugodt pillanatot vetünk az egészre, a' másodíkról pedig különben is szó sem lehetett. Vagy azt higyük, hogy nyavalyások 's veszedelmes tanokat hirdetők voltak mind azok, kiket bölcseknek hirdetett a' világ, 's kik azt tanították, hogy a' pozitív törvény' határai még nem foglalják magokban A.-ra, vagy B.-re nézve bizonyos viszonyok között az officiumok', — nem kötelesegről szölok — ultima thule-jét? 'S mellyikünk fogja meghatározni azon tiszték' volumenét, mellyekben, hogy eljárjon, A.-nak, vagy B.-nek lelkiismerete sugallja? Pedig lelkiismeretökről szöltak mindazok, kiknek nyilatkozataikat e' tárgyban eddig olvastuk.

'S ugyan mondja meg nékem ön, olvasá-e valahol, hogy Vincent de Paul philanthropicus lelkesedése által ártott volna a' közügynek, hogy magasztaltsága, mindenről, mi őt illeté, lemondása, legcsekélyebb befolyással lett volna a' fronde' zavaraira 's a' XIV-ik Lajos kiskorúságában dühöngött szenvedélyekre? Köztiszteletnek tárgya volt ő minden felekezetenél, 's ő szerényen és alázatosan mondá halálos ágyán a' hit' szavait, melly őt lelkesité. „Qui coepit opus bonum, ipse perficiet.“

Isten neki, ha találkozik, ki még ezen soraimban is, a' bellum nihil habentiumot contra habentes látná. Mondották azt önről is és hányszor, — 's ön nyugalmasan haladott tovább ösvényén. Eszembe jönek annak szavai, ki midőn bírái őt olly büntettekről vádolták, mellyektől magát tisztának tudta, e' kérdéssel válaszolt: valjon az első keresztyének, kiket annyi képzelt bűn miatt elmarasztaltak, azért talán kevésbbé tiszták voltak Isten' szemében? — Adieu!

NYILT LEVÉL TRIESZTBŐL.

(1845. febr. 2-kán.)

(Municipális státuszrendszer és felelős kormány.
Zaj és mozgalom.)

Tegnap a' bóra dúlt, ma csendes a' levegő, mintha soha még szellő sem ingatta volna, 's mind a' mellett még egyre ágaskodnak a' hullámok; — de ezen kép igen nagyszerű azon parányiség' festéséhez, melyről szólani akarok. Jobb lesz ez: imént völgy és hegy felett zúgott a' vész, most rögtön elállott, de egy zsák-utczába szorult forgószél, még egyre port és szecskát szór a' munkásnak szemébe. Ezen kép igen jól illik azon quasi-vésznek jellemzésére, mely némely hirlapi hasábokban még mindig dúlfül ellenetek, midőn Isten' szabad levegőjében, künn széles Magyarországon, mihelyest a' kitűzött cél' elérésére általatok ajánlott alkotmányos eszközöket közelebből szemlélték, rég lenyugodott a' szél, mely sovány termésről dúdolt vetéseitek felett.

Vagy csakugyan való lenne a' lehetetlen, 's azon lapok, melyek ellenetek folyvást szót emelnek, csakugyan organumai volnának a' közvéleménynek, csakugyan viszhangjai lennének az ellenetek országszerte emelkedő szózatoknak, 's nem inkább csak az előítéletektől nem látó egyéniségeknek izolált vészharangjai?

De az nem lehet. Soha olly egyszerű igazság, mint az általatok indítványozott alapelv, még nem bizonyítatott be több oldalról, 's nem igénytelenebbül; 's ha valaki rátok erőnek erejé-

vel neheztelni akar, neheztelhet azért, hogy olyformán viselitek magatokat irányában, mintha őt illyesről még capacitálni kellene, de nem azért, mert e' tan' hirdetőivé lettetek.

'S így tehát hadd morogjanak, hadd zsémbeskedjenek! Összes választok valamelly diák phrasis' idézéséből álljon, minő például ez: alios ego vidi ventos; vagy ez: perfer et obdura; vagy ez: fortes majoraque passi 'stb. Én legalább rég' jöttem azon meggyőződésre, hogy a' classicusokat csak azért tanuljuk, miszerint a' veszély' óráiban bűverővel bíró mondásokkal neki edzhesük magunkat a' kitűrésre, a' vitára.

Municipális státuszrendszer és felelős kormány együtt és egyszerre, — sokért nem adnám annak tudomását, mellyikünknek fejében fogamzott meg először ez' eszme. Mondhatom, érzékeny veszteség a' mathematicára 's a' nemzetgazdaságra nézve, hogy e' tudományokat is nem vevé pártfogása alá. Az elsőben feltalálta volna a' kör' négyszögítését, a' másodikban az érték' absolut mértékét.

Ha az aristocratiának hivei tanotok ellen nyilatkoznak, azt érttem; a' mi a' velencei nobilik' neveinek az aranykönyv, az, aristocratáinknak a' meggyeszerkezet; az is, ez is czifrakötésű munka, mellyben bizton nyugodhatnak a' választottak. De ha a' képvisleti rendszer' emberei vágyaiknak révpártját látják ez' institutióban: akkor, megvallom, nem tudom, mit gondoljak. — Mikor optikai idegökben hiba van! — azt fogod mondani. — Jól van barátom, szívesen hiszem; de azért, hogy valaki megvakult, mikor az örvény' szélén áll, hogy valaki nem látja az örvényt lábánál, azért talán kevesebb veszedelemben forog, abba bezuhanni? — kérdé Duport azoktól, kik a' legjobb szándék mellett veszedelembé hozták az alkotmányos kifejlődés' ügyét, 's kérdem ugyanazoktól én.

Az embernek alkalmá volna illyeseknek látására vérző szivről szólani, szólani a' jövőndőről, melly ifju erőben láthatná emelkedni a' hazát, a' nyelvben, jogban, érdeken egyet, ha annyi előítélet, annyi kislelkűség, annyi lelki csüggedettség nem nehezédnek mindenünnen reája, ha nem hiányzanék a' bátorság kimondani a' sza-

kadást mult és jövő között, 's megragadni a' kormányrudat és férfiasan tartani a' part felé, melly a' távolban ugyan, de a' nagyság' magasztos sugáiraiban terjedez előttünk. — Minderre, mondom, alkalma volna az embernek, de nem szeretem az érzékeny írás-nemet, azért-e, mert érzéketlennek születtem, vagy épen azért, mert érzékeny vagyok? — még nem tudom.

Aztán mi haszna volna ? Kárán tanul a' magyar. — Midőn tavál honn valék, többször találkoztam egy közbirtokos társammal, ki annyit remélt a' megyei autonomiától, mennyit — ti. Hajlandó voltam őt a' Hirlap' proselytájának tartani; de ő felvilágosított, hogy tisztán gyakorlati uton jutott el oda, hová benneteket elmélet és szemlélődés vezettek. Én csudálatos természetű ember vagyok, — mondá nekem — én minden kórságon előbb megyek keresztül, mint a' többiek, 's annak az a' jó következése van, hogy mikor ragálylyá válik a' baj, már túl vagyok rajta. A' cholera, uram, — folytatá — még Oroszországban sem volt, midőn rajta keresztül mentem, 's mikor utóbb kenény és camamilla állottak mások' asztalain, én görög dinnyével 's kajszín barackkal laktam jól. Ezután csak hamar megyei aljegyzővé lettem, 's éreztem azon láznak jelenségeit, mellyet municipális önkormánytnak neveztek utóbb; mint tollvivője egy választmánynak, nézeteket fejtettem ki a' megyei életről, mellyeket az argaui nagy tanács' jegyzője irigyelhetett volna; a' tiszti kar 's az öszves Karok és Rendek dicsően haladtak a' legszebb alkotmányos fejlődés' ösvényén. Mindez azon középnemesség' hatalma által történt, melly Magyarországnak valóságos tiersétat-ja, mellynek hivatása, tudjuk, példát adni, minőt semminemű aristocralia még nem adott: jogait önként kiterjeszteni a' szabadítéktalanokra, 's mellynek kezében nyugszik a' megye rendithetlenül, mint egy sanctuarium. 'S ime, midőn olly szépen folyt minden intézkedés, egy nagynevű mágnásnak, X. ur' ő nagyságának egyszer csak eszébe jő a' megye' providentiájává lenni. Le se' jött megyénkbe, uram, de a' parolát kiadá tiszteinek, 's egy szép délelőtt a' jószágigazgató, egy uradalmi ügyész', egy tisztartó' 's három ispán' segédével az ellenzéki tiszti karnak kocsirudját a' megyeház' kapuja felé fordítatja a' köznemesség'

ujjongatásai's a' középnemesség' szívszaggató jajveszéklései között. Buslakodtam, bizony, magam is egy ideig, de a' bubánat megszűnt azon órában, midőn világos lett fejemben, hogy bajam nem volt egyéb, mint egyéni praeludium egy bekövetkezendő epidemiához, mely úgy látszik, most már tetőpontja alá süllyed ismét.

Eddig az én birtokos társam. Ő — való igaz — kissé különcz, 's benneteket is különczőknek tartanak a' politicában; de úgy hiszem, közel van a' nap, midőn ellenlábaikat fogják különczőknek anabaptisálni.

'S miért ne hinném? Ha mellettetek kevés is a' zaj, annál több lehet alapelveitek' értelmében a' mozgalom. Nem ollyatén ugyan, mely nagy lármával, erőszakos taglejtések' és arcztorzítások' kíséretében történik, 's mely politicában az, mi a' nauticában azon ócska hajók' mozgalmá, hol, mert selejtes a' víz, 's mert ennélfogva megfenekléstől tarthatni, hangos commandószóra a' hajó' egyik oldaláról a' másokra szaladnak az utasok; hol a' hajó' orrán éneklő hangon kiáltják a' matrózok: három láb és két uj, három láb és három uj, három láb és öt uj, 's akkor hallván a' javulás' symptomáját, az utasok mindig elevenebb csoportozatokban tánczolnak a' fedezeten jobbról balra és balról jobbra, — midőn egyszerre a' legszebb arithmetikai haladás' szabályai szerint, — két láb! kiáltanak a' póznások, 's a' hajó ennyi mindenféle mozgalom' daczára zátonyra csücsül. — Van más mozgalom, mely tartós és szabályos, mely alig hallatszik, de mely annál inkább meglátható, ha a' parton levő mozdulatlan tárgyakra tekintünk, 's mely, a' hajó valósággal a' folyamba levén teremtvé, ezt mintegy magától érkezteti a' kikötőbe, hol — való igaz — nem dicsekedhetik azzal külön mindenik utas, hogy ő is tovább lökte a' hajót; az őszves érdem az organismusnak alapul fekvő egyszerű eszméé.

E' mozgalom visz benneteket szélnek és árnak ellenére. Hogy az innenső parton messze eveztek fel, mintha Visegrádnál akarnátok kikötni, mi pro hinc et nunc még nincsen szándéktokban, — az igen természetes; a' budapesti nép jól tudja, miszerint, ha felfél fuj, fel kell evezni a' részben még idealis, de részben már

épülőfélben levő új hidig, ha nem akarunk még az ó hidon alól, a' rudas fürdőnél kiszállani.

'S így csak macte animo! nem egy nap' épült Róma. A' három levelű silány virág minden vajadás nélkül kinyílik, 's nagykényelmesen kiterjeszkedik; a' sűrű levelű rózsánál néha aggasztó az átmenet a' bimbókortól a' teljes virágozás' szakára, de aztán kevélysége is a' kertnek 's öröme a' benne mulatozóknak.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. II.

(1845. április' 1-én.)

(Írásbeliség. Mitől kell óvakodnunk, ha célhoz vezetőnek ohajtjuk a' reformot?)

Sok mindenfélét találtak fel a' németek, — a' puskaport, a' könyvnyomtatást, az írásbeli büntető eljárást. Igaz, a' két elsőnek feltalálását a' chinaiak is igénylik magoknak, a' harmadik helytt említett találmány' dicsőségét pedig mi az egyiptombelieknek követeljük, Isten látja lelkünket, hogy nem irigykedésből a' német nemzet iránt, — mi nem vagyunk képesek ezen találmány' dicsőségét tőle irigyleni; de mit tegyünk, ha a' historia parancsol velünk? Több ízben olvastuk már a' Budapesti Híradóban, hogy sajtóságos helyzetünknel, azon fausse positionnál fogva, mellybe centralisatioi törekvéseink által helyezteténk, kénytelenek vagyunk olly dolgokat is pártfogolni, mik bizony nincsenek inyünkre. Eddig nem értettem a' mindig nagymélységűnek látszott megjegyzést; de most már tudom, hová célzott az író; előrelátta a' jós, hogy mi kénytelenek leszünk az egyiptomiakat pártolni a' németek' ellenében.

Kegyellen fátum, de viseljük el keresztyén türelemmel a' mi ránk méretett büntetésül, hogy eretnek tanok' apostolaivá letünk.

A' mint mondtuk, — az írásbeli büntető eljárás' dicsősége az egyiptomiakat illeti. Nevezetes Diodorus Siculusnak egy helye, hol említvén, miszerint az egyiptomiak különös gondot fordítottak a' jogkiszolgáltatásra, említvén, hogy Heliopolis, Theba és

Memphis városokból tíztíz bíró választatott, előadását ekkép' folytatja : „a' nyolcz könyvre osztott törvények a' bírák mellett feküdtek. A' vádló — így tartotta a' szokás — pontról pontra leírá adatait, azt is, mint történt a' tény, 's mennyiben állapításék meg a' jogsértés vagy kárvallás. Ekkor magához vevé a' vádlott ez' irományt, 's írásban felelt külön mindenik pontra, vagy : hogy nem követé el miről vádoltatott, vagy : hogy az nem jogsértés, vagy : hogy legalább kisebb büntetést érdemel. Most leírá a' vádló, ellenészrevételeit, melyekre még egyszer felelt a' panaszlott. Ha mindkét fél nyilatkozásait másodízben is benyújtotta, a' harmincz bíró tanakodott egymással, 's a' főbíró az irományok' egyikére tevé a' nyakán függött igazságképet. Ez volt mindenütt az egyiptomiaknál a' bírói eljárás' rende.“

'S most mondja valaki, hogy ez nem valóságos mintája az írásbeliségnek! A' kinek kedve telik benne, elolvashatja az egész helyet, mellyből a' felebbi sorokat idéztük, 's ott fogja látni, hogy már akkor, évezredekkel ezelőtt, előhozattak egytől egyig mind azon silány okok, melyek a' szóbeli eljárás ellen még ma is felhordatnak. Ugy látszik, az igazság mellett a' tévedés is örök életnek nézhet elébe. A' pharaok', a' sphynxek', a' crocodilusok', a' nil-ló' hona igen természetesen egyszersmind bölcsője a' törvénykezési írásbeliségnek; az ember kísértetbe jő hinni, hogy a' termékeny niliszapból keletkezett ki mindez. Athenében máskép' vélekedtek a' törvénykezési eljárás' ügyében. Korántsem azért, mint némelyek vastag tévedésből hiszik, mivel itt nem uralkodtak volt a' pharaok, 's mivel itt Harmodius és Aristogiton váltották fel a' pisistratusokat, — mindezek tekintetbe nem jöhető melleslegességek : hanem egyenesen azért, mivel nem a' Nil, hanem a' Cephisus és Ilissus folyták körül a' várost. Természetes okokat kell előhozni, urak; illyesekben rejlik a' meggyőző erő. —

De csak most veszem észre, hogy felfordítom a' rendet 's C-ről szólok, mielőtt B-ről értekeztem volna. Milly szégyen 's kivált tőlem, a' par excellence doctrinair journalista' cikkelyében.

Egy korábbi cikkemet, melly a' büntető-törvénykönyv' ügyében, lapjainkban közzétételt, azzal rekeszteltem be : hogy foly-

atól fogok arról is, mit e' tárgyban kerülnünk kell, ha eredményezőnek, ha célhozvezetőnek ohajtjuk a' reformot.

Hogy e' reformnak gyökeresnek kell lenni, az világos. Tol-dást földást egyébben sem ajánlunk, hogy' ajánlanánk tehát itt, hol minden szem láthatja a' rothadás' jelenségeit, minden érzék, ha úgy szólhatni. Tessék, kinek tetszik, a' félszabály-rendszer, mi nem irigyeljük a' statusférfit tapintatot, melyt azt választatja. Hol a' historia' leczkéi nem segítenek, ott mi nem fogunk busko-moly homiliákat tartani örök textusokról, nem fogjuk hijába kimu-tatni a' belső okszerűséget, a' jogosságot; nem azt: hogy a' mit az újabb reform tanít, az még csak nem is új, — mind erre semmi szükség, az ujtások elleni láрма' üres voltát tudja mindenki. La liberté est ancienne, le despotisme est nouveau, mondja, igaz nem valamely híres statusférfit, 's igaz, még csak nem is férfit, — de mi Necker' leányának irományaiban — alázatos engedelmet ké-rünk — több társadalmi és politcái felfogást találtunk, mint Hal-ler et C. műveikben.

Észrevételeinket tehát csak az ellenzéknek, csak azoknak czímezzük, kik velünk azonedig hajóban eveznek, 's kiket mi elv-barátainknak tartunk, habár rosz pillanataikban azt hiszik is, hogy nem az ő pártjuk' végczéljának érdekében szerkesztetik a' Hírlap. Vannak sokféle csalódások, miért ne létezheek tehát ollyatén is, melly ideig óráig idegennek nézi a' testvért. Csak vesztene el az egyik a' másikat: a' hézag, melly lelkében támad, éreztetné vele, hogy kit vesztett.

Először is tehát, ismételjük, — gyökeres reformot! Ne há-zasítsunk össze olly tárgyakat, mellyek úgy illenek együvé, mint a' hetven esztendő roué 's a' tizenhat éves szűz, 's mellyek nem egy új ivadékot, hanem bomlást nemzenek és zavart. Midőn gyö-keres reformot sürgetünk, korántsem akarjuk mondani, hogy mindennek egyszerre kell történni; szükséges — tudjuk — a' teendő' sorozatában előlegesen azokra szorítkoznunk, mellyek haladéktalan intézkedést kívánnak, de ezek körül — 's a' büntető-törvénykönyv kétségkívül egyike ezeknek, — ezek körül, mon-dom, járjunk el aztán ollyképen, hogy a' felállítandó részeket ne

kellessék ismét bontaniok azoknak, kik betetőzni fogják a' házat. Ne higyük, hogy büntető-törvénykezési intézkedéseinknek, ez meg' amaz, 's még egy harmadik töredéke az új rendszerbe foglalható; — illyes kísérletek életrevalóságától fosztanak meg az egészet. Mint ama' ház, mellynek homlokfalára „salva gvardiát“ faragott a' köműves, egymaga megronthat egy egész utcát, egy egész városrészt, vagy éppen az egész várost: úgy megronthatja az öszves törvénykezési rendszert egy illetén más határokból behordott ereklje.

Ebből áll első észrevételünk.

Figyelmeztetjük, másodszor, a' haladás' barátait: ne engedjék magokat az álphilanthropia által elszédíteni. Álphilanthropiáról szólunk, mert Isten ne adja, hogy valaha csak a' legparányiabb árnyékot is ügyekezzünk vonni a' való philanthropia' tanjaira. Philanthropia és cosmopolitismus voltak a' jelszavak a' XVIII-ik század' philosophusainak táborában, 's ezt mi nem fogjuk rágalmazni, mert innen indultak ki az újabb alkotmányosság' eszméi. Philanthropia és cosmopolitismus mellett buzgólkodunk mi is, de nem ezeknek fattyusarjadékai az érzelgés 's elnemzetlenedés mellett. Napjaink ugynevezett philanthropjai, kik husz évvel ezelőtt Eckartshausen' imádságos könyve, Fessler' Mark-Aurelje és Tiedge' Uraniája felett turbékoltak, most már — változván a' közügyek' állása — a' börtönök' falait hajlandók lerombolni, 's accoladot adni külön-külön mindenik gonosztevőnek, hogy bármi fekete lelkét könyüikkal tisztára mossák. Ők sokkal inkább hasonlítanak a' tortura', az izzóvas', 's a' még helylyel-közzel szépen divatozó pogányeljárás' embereihez, mint hinnék. Gyengesség, ezeknek is amazoknak is kiindulási pontjuk; a' mikénti nyilatkozásban, nem a' forrásban rejlik az ellentét. 'S aztán mégis erőről beszél az egyik, szelid mérsékletéről a' másik. A' tömlöcztartó, ki derekán összekulcsolt kezekkel parancsokat osztogat, azért még nem hasonlít Napoleonhoz; a' táblabíró, ki mindenkit felment, még nem hasonlít Howardhoz. A' philanthropia nem abban rejlik, hogy a' czímeres gonosztevőben beszámítás nélküli beteget szemléljünk, hogy könnyítő körülményt lássunk abban, mi qualificatummá teszi

a' büntettet, hogy azon legyünk, miszerint a' legcsekélyebb maximumok találtassanak büntető codexünkben, — ez gyengeség, nem philanthropia. A' philanthropia abban áll, hogy minden szükségtelen kín, minden fonák hatású büntetés, minden erkölcselenítő fenyíték eltávolitassék; hogy a' kit börtönre ítelt a' bíró, az barlangba ne kerüljön; hogy a' ki a' fogház' falai közé épkezláb, 's gyarló, de nem ördögi jellemmel került, az ne mint rothadt lény, ne skorbutos testtel és dögleletes lélekkel lökessék át megszábadulásakor annak küszöbén.

Figyelmeztetjük, harmadszor, a' haladás' barátait: ne vegyítsék össze az institutiókat, ne halmozzák a' legheterogeneusabb biztosítékokat együvé, csak azért, mert biztosíték a' nevök. Mikor látom, hogy a' nyilvánosság' és szóbeliség' rendszerének, hogy az eskütszékeknek egynémellyik barátja azon biztosítékokkal akarja obvallálni az ügyet, melly biztosítékok talán helyén lehetnek a' faggató rendszernél, de mellyeknek a' vádoló rendszernél nyilvánossággal és szóbeliséggel nincsen értelmök: akkor lehetetlen, hogy eszembe ne jöjön gyermekkori kívánságom: volna bár piros falovam, de aranyból.

Figyelmeztetjük, negyedszer, a' jó ügy' barátait: ne veszítsék szem elől azon viszonylagosságot, azon rapportokat, mellyekben az egyik tárgy a' másikhoz, a' részlet az egészhez áll. Ennek elmulasztásában, abban: hogy sokan csak kiszakítva az egészből tekintik az egyes indítványokat, hogy feledik, miszerint ezek szükségkép' be vannak szegve más tárgyakkal, 's hogy mindig még egyéb rendszabályokat is föltételezve lépnek a' színre, — szóval: hogy a' ki *a*-t mond, annak *b*-t is kell mondania, — itt találjuk a' kulcsot annak magyarázatához: hogy központosítási irányunk' nyílt bevallása többek által némi aggodalommal tekintetett. Pedig a' mult országgyűlésnek 's nevezetesen a' Rendek' táblájának főbb intézkedései, mellyek e' lapok' 441. számában egyik társunk álta' névszerint elősoroltatvák, épen úgy folytonos törekvést tüntetnek föl a' központosítás felé, mint Angliában is minden, de minden, — az indítványozott közvádlok, a' tavali bankbill, az újabb szegényi törvények 'stb. félreismerhetlenül ennek bélyegét viselik magukon.

Hogy' lehessen az eskütszékeket pártolni, 's egyuttal a' hatalmak' megyei commassatiója mellett nyilatkozni, — soha sem értettem. Hiszen az eskütszékek szükségkép' fölmentik a' nos universitást egyik foglalatossága alól, melly egyebekkel együtt nem engedi, hogy azon valóban municipalis tisztnben ad amussim járhasson el, mellyben hogy eljárjon, a' bekövetkezendett reform után is feladása leend. De itt természetesen a' való juryt értjük, azon juryt, mellyről Dupont a' constituenteban mondá, hogy az csak egyféle lehet, nem a' mult országgyűlés' alkalmával egynél több utasításban jurynek keresztelt, de — istennek hála — kisebbségben maradt törvényszéket, melly szerint az esküttek a' közgyűlés által a' megye' nemeséből fogtak volna választani.

Ezen általános észrevételeket szükségeseeknek tartottuk, mielőtt az országgyűlési előmunkálatok' vizsgálatába ereszkednénk. Ismételve ajánljuk az elősorolt pontokat elvbarátainknak figyelmébe, az utolsó helyen említettet mindenek előtt.

Ez más formában azon tanácsot foglalja magában, mellyet e' szavakkal adtak volt nekünk minapában: „szoritsuk magunkat systemába.“ 'S mert ez elmaradt eddiglen, történt, hogy csatát csatára nyertünk, és mégis minden csata után rosszabbul állottak a' jövődö' actiái; ollyformán vagyunk egyes diadalainkkal, mint Napoleon 1814-ki győzelmeivel, — mindenik győzelme után alábbszállottak a' francia papirosok a' párisi börzén. Ez alkalmasint azért történt, mert látni lehetett, hogy mindezen egyes győzelmek mégsem fogják megmenthelni a' közügyet.

AZ OLVASÓHOZ.

(1845. június' 27-én.)

Megbocsátja a' nyájas olvasó, ha mielőtt a' szerkesztői tollat Csengery barátomnak adom által, még néhány szót teszek azon nézetekről, melyek engem e' lap' szerkesztéseközben vezéráltak, 's melyeknek a' közügyekrei alkalmazását hasznosnak és szükségesnek tartottam. —

Nem tudom hol, de annyi bizonyos, olvastam, mielőtt a' lap-szerkesztői gondok kedvenczíróim' olvasásától is eltiltottak, ezeknek valamelyikében : hogy a' középkorban voltak bizonyos időszakok, midőn a' szüntelenül egymással küzdő felek között minden vita felfüggesztetett, 's a' vár' hidja leeresztetvén, guelfek és ghibellinek barátságos vegyületben lovagoltak azon keresztül, hogy a' házi urral tanácskozzanak arról, mi mindnyájuk' fennmaradására egyiránt elkerülhetlenül szükséges, 's mihez épen ennél fogva a' pártok' mérges fogának közelednie tilos. Tréve de Dieunek, Isten' fegyvernynyugvásának hívták az illetén időszakokat.

'S én a' különböző pártok között egy illyest szerettem volna azon életkérdés' megvitatására, mely az uj ellenzéket a' conservatív párttól 's a' régi ellenzéktől egyiránt elválasztja, 's mely a' centralisatio név alatt egy év óta vonul át a' P. Hirlap' mindenik számán. Szerettem volna pedig illetén időszakot azért, mert hiszen a' magyar státusegység mindnyájunk' megannyi credóinak egyiránt kétségbe nem vont pontja, 's mert látjuk, hogy az uralkodó eszmezavarban mégis akaratlanul kölcsönösen kétségbe vonatik maga az elv, melyre ezen státusegység fektetendő.

Ez' életkérdés iránt tisztába kell jönnünk, bármilly néven nevezessünk, kik a' magyar statussegység' hívei vagyunk, mindnyájunknak; sőt nincsen kormányforma, mellynél ez iránt tisztába nem kellene jöni mindenek előtt. Foederativ rendszer, vagy központosított, — ez az első betű a' köztársasági formák' híveinek a. b. cz. könyvében is; e' körül tisztába jött magával napjainkban a' külföld' mindenik publicistája és státusgazdája, mielőtt journalistának beállott; — ezt intézzük el tehát mindenek előtt közös erővel, aztán lesz terrenum, mellyen olly harczhoz foghassanak hozzá a' pártok, minek éltető, tovább fejlesztő, üdvös hatása lehessen.

Hogy ezen ohajtásnak elkerülhetlenül pium desideriumnak kellett maradni, az világos. Ha a' státusbölcs feltalálván az eszmét, mellynek szükségkép elnökösködni kell valamely adott kormányforma' alakulásánál, már kész viszonyokat lát maga előtt, mellyekben amaz eszmét nyomozhatja, 's mellyekben kijelölheti mindazt, mi idegenszerű vegyült az illető közigazgatási formákba, 's mi innen meg' elválasztandó; 's látja, hogy békén, logikai thesisként nem szerkesztheti ujjá azt, mi már örökségképen szállott kortársaira, mi önlételéről az üdvös eszme' kedvéért természetesen nem siet lemondani, 's mi ennél fogva a' vezéreszme' követeléseihöz már csak küzdés' útján idomitható, — ugy részünkről is nevetséges lett volna panaszkodnunk, hogy amollyan fegyvernugvásnak híre sem vala. Mihelyest a' realitás' mezején állottunk, látni való volt: hogy csak harcz és háború lehet a' jel-szó. Az iránt sem panaszkodom, hogy rokonszeny nem mutatkozott a' sajtó' többi organumainak részéről. A' hiba csak bennem lett volna, ha azt várom; 's hiszen ők nem állottak távolabb mitőlünk, mint mi őtőlök. Egyáltalában nem panaszkodom semmi ellen, csak azt akarom egyszerűen constatirozni: hogy ambár tanaink e' lapokban dolgozótársaim által több ízben ex professo tárgyaltattak, mégis ha kiveszszük az Erdélyi Híradóban megjelent többrendbeli nyilatkozást, valamennyi magyar hirlapban egyellenegy cikkely sem jelent meg, mellyről komolyan azt lehessen mondani: hogy az czáfolatot szükségessé tett válasz. Nem mondok, hogy

nem volt handabanda a' centralisatio' fogalma és irányunk felett. Volt annyi, hogy épen e' miatt, úgy látszik, nem értek reá a' higgadt szóra. Értelmezték a' mi tanainkat, oh igen; az egyik minden fenállónak felforgatását következteté belőlök, a' másik meg' az absolutismus' kényelmesebb elhelyezését. — Találkoztak, kik az orosz centralisatiót emlegették ellenünkben, — 's miért ne emlegették volna? hiszen, ha valakinek úgy tetszik, a' persák' választási rendszere között, kik a' 'paripák' nyerítése szerint választották meg fejedelmöket, 's a' praesidentet választó amerikaiak között is találhat hasonlatosságot; választás az egyik is, a' másik is, 's párhuzamot vonhat a' kettő között az uj Plutarch!

Voltak mások, kik távol minden handabandától, sőt nézeteink' helyességét in abstracto megismerve, arra figyelmeztettek bennünket: hogy tanaink' életbeléptetésére épen a' legroszabb időt választottuk. — Boldog Isten! a' legroszabb időt! — Mikor minden politikai intézkedésnek fenekén ott van a' haladéktalanul feloldandó kérdés, mikor olly viszonyok közt vagyunk, hogy vagy alkotmányyszerűleg kell központosulnunk, vagy alkotmány nélküliesen!

Hiszen mi egyébért ügyekezünk volna teljes erőnkől, a' nemzet' figyelmét olly dolgokra fordítani, melyekről tudtuk, hogy számos számtalanok' inyének nem a' legkellemesbek, 's hogy bennünket rövidebb vagy hosszabb időre szükségképen népszerűtlenekké teendének, — hacsak azért nem, mert azt legbensőbb meggyőződésünk szerint a' közjólét napról napra mindinkább igénylé! Hiszen mi nem gyönyörködtünk soha cél nélküli dialectikai gladiatorságban, 's nem éreztük a' szükségét, magunknak merész paradoxonok' felállításával nevecskét szerezgetni; valamint legkisebb okunk sincsen, személyesen meg nem elégednünk a' municipalis rendszerrel, melly iránti tiszteletlenségről vádoltatunk. Szeretném tudni, milly formában kellett volna részünkről a' tiszteletnek nyilatkozni. Kalapemelés még nem tiszteletadás. Hyder Ali a' világért nem ült volna le azon fejedelem' színe előtt, kit letett, 's kit fogva tartott, míg élt. Vagy nagyobb tisztelettel viseltettünk volna talán a' municipalis rendszer iránt,

ha mi, kik azt meggyőződésünkénél fogva nem támogathatjuk, neki bókocskát csinálunk, ha „valóságos“ municipiumok testületévé idomításáról nem gondoskodunk, 's ha ennél fogva nem követünk el mindent, hogy olly központosításnak örvëndhessen az ország, melly széles bázison nyugvó községrendszeren emelkedhessék! —

De nem fogom már továbbá tartóztatni az olvasót, kit az új szerkesztőség természetesen inkább érdekel, mint a' régi; 's különben is ügyesebb kéz fogja a' legközelebbi számokban eddigi működésünk' vázlatát adni.

Nyugodtan, a' betöltött kötelesség' érzetével teszem le a' szerkesztői tollat. Azon párt' egyszerű, hű sáfárkodással tartozó factorának tekintvén magamat, mellynek közremunkálása tartotta fenn nehéz időben e' lapot, ragyogás' és csengő hirnév' szerzése egy pillanatig sem foglalkodtattak. Göröngyös pályának mondják a' szerkesztőét, 's magam is annak tapasztaltam; és ime, midőn visszatekintek a' lefolyt évre, — annak emlékében, hogy ez' úton annyi lelkes hazafival találkozhattam, kik tőlem más viszonyokban talán mindig távol maradtak volna, megfeledekzem minden keserüségről.

'S most szives köszönetet mondok mind helybeli, mind vidéki társaimnak csüggedetlen közremunkálásukért, és szives köszönetet minden olvasónak, ki a' jót, mellyet társaim dolgozataikba szöttek, onnan örömmel ki is olvasta. — Isten velünk.

TÉVEDESEK. I.

(1845. július' 13-án)

Nagyot mondok, kicsi lesz belőle.

Adjatok nekem egy pontot, melyre támaszkodhassam e' világon kívül, 's én irányt adok e' világnak, — mondá Archimedes.

'S ha kisebb dolgokat nagyokhoz hasonlíthatni, miért ne mondhatná valaki, hogy tehát azon publicistáink, kik az eddigi pártok orbitáján kívül olly pontra támaszkodhatnak, mellynek valóságos magva van, melly nem gőz és pára, miként bolygócsillag' üstöke, talán mégsem olly „szánandó politicusok“, 's eljárásuk talán mégsem olly „regényes“, mint azt a' Budapesti Hiradó, önmegnyugtatóására, úgy látszik, hinni szereti.

'S miért ne következtethetné e' példából valaki még azt is: hogy kivüle állani a' mozgalomnak, néha talán annyi, mint irányt adni a' mozgalomnak.

Az olvasó látja, hogy azt, mi vádként — alapos vádként-c, ítéljék meg mások — hozatott fel ellenünk, resteltem magamtól elutasítani; 's én szerencsésnek tartom magamat, ha nekem hely jut e' vádlottak' padján, kik, mint gyökeres reform' barátai, a' conservatív tábortól a' lehető legnagyobb távolságban, — ha mindjárt, 's talán épen e' távolság' tetemes volta miatt is, egyszersmind a régi ellenzék' sorain kívül, — az ország' ügyeinek tisztábbra szűrésén most már a' második évben fáradoznak.

Jól tudom, hogy találkoztak, kik lidércztűznek keresztelgették szerény csillagzatunkat, midőn ez a' láthatáron feltűnt; de azt is

tudom : hogy ők nem Keplerek a' politicalai tudományok' mindenségében , 's hogy bármilly observatoriumban üljenek, nem birnak elég ügyességgel a' napfogyatkozások' kiszámítására. —

Ne botránkozzék meg senki, ha szinte nyíltan megvallom : miszerint annak tudomása, hogy mindig uj meg' uj elleneink támadnak , 's hogy a' régi ellenzék' néhány szószóloi elveinket 's eljárásunkat nem helyeslik, — ne botránkozzék meg senki, ha mondom, hogy engem ezen körülmény, bár mennyire tiszteljem a' nyilatkozók' hazafiui szándékát, egy perczig sem fog megállásra birni ösvényünkön. Ha valakinek, ugy bizonyosan nekem is fenndobog szivem a' haladás' zászlajának láttára , 's forrón ohajtom : lobogjon az gyűlpontul még számos évekig azon egyszerű nagysággal felkészített férfiu' kezében , kiébe azt egy ország' bizodalma helyezé; 's ha valaki, ugy bizonyosan én is érzem, hogy az ellenzék épen akkor , midőn a' kormány cselekvőleg lép fel , kétszeresen szükséges , — nem hogy azt cselekvőségében gátolja, mint uton utfélen regélik ; de hogy a' cselekvőség minden veszedelmes iránytól megóvassék. A' delejtűre szüksége van a' hajónak, mihelyest nyílt tengerre bocsátkozik, nem hogy vele kormányozzon, de hogy a' kormányos ne tévedhessen irányában. 'S az ellenzéket, a' komoly ellenzéket, azt, melly e' névre alkotmányos értelemben méltó, bizton delejtűnek nézheti a' főhatalom. Kormány és ellenzék, mindkettő egyiránt szükséges tényező fennmaradásra és tovább-fejlődésre, mindkettő azonegy szolgálatban áll. „His majesty's ministry“, mondá egy ellenzéki tag az angol parlamentben, különösen megékeztve a' két első szót; „his majesty's opposition“, mondá Pitt válaszában, hasonló emphasist helyezve az első és második szóra, mint főlebb az ellenzék' tagja. Axiomává lett közmondás, hogy egyiránt üdvös működése van e' két ellenerőnek, ha mindenike a' név' alkotmányos fogalmának megfelelő nagyszerű contourokkal bir; valamint más részről, kormány à la minuta, és ellenzék à la minuta, émelgyős dolgok.

Ennélfogva, épen mert híve vagyok a' haladásnak, 's mert meggyőződésemmhez képest az ellenzék' egyszerű napszámosai között működöm, — lehetetlen nem látnom, nem ércznem : hogy

miután mindenszerte mondják, hogy a' kormány körül nagyobb erőt fejlesztnék és fejlesztendének ki, mint eddiglen, 's miután nem tagadhatni, hogy ez valósággal így van : új, erősb, központosított ellenzékre van szükség, olyasra, melly ne elégelje a' vis inertiaerei támaszkodást a' vis inertiae' bölcseségénél már meszszebb látni akaró kormánylyal szemközt.

Az ügyek' ez' állásában, midőn olyatén organumot, minő a' Pesti Hirlap, ha ez még nem léteznék, teremteni kellene, — mind azok, kik lapunkat nem arról vádolják, hogy még nem bír elég-séges erővel, elégséges gyakorlottsággal, azon feladás' megfej-tésére, mellyet magának kitűzött, — mert illetén vád ellen semmi kifogásunk, 's reá csak azon igénytelen megjegyzésünk : hogy miért rejtik ők tehát világukat véka alá, miért nem támogat-ják ők a' széles válluak a' gyengéket? — az ügyek' ez' állásában, mondom, mind azok, kik a' Pesti Hirlapot arról vádolják, hogy irá-nya az 1840-diki országgyűlés után keletkezett Hirlapétól külön-böző, csak annak bizonyosságát adják, hogy nekik tanácsosabb, minden egyébbel foglalatzkodniok inkább, mint a' politiciai tudo-mányokkal. Ha Angliában a' whig párt napjainkban is azon állást foglalná el, mellyet elfoglalt volt Walpole' idejében; ha ezen párt' időszaki organumai még ma is Junius' leveleinek variatióival töm-nék teli hasábjait : akkor helyökön volnának a' british museum' gyűjteményeiben, közvetlen szomszédságában azon butoroknak és szerszámoknak, mellyek egy évezreddel ezelőtt kiholt nem-zet' sajátai voltak, — nem a' downingstreetben, nem az impe-rial parliament' ellenzéki padjain. —

„Midőn a' kormánypárt nemcsak a' hatalmat bírja — mondá minapában Szemere Bertalan Borsod megye' közgyűlésén (lásd Pesti Hirlap 493. sz.) —, de munkálatába egységet, rendet, ter-vet is hozott : akkor a' reformpárt, mellynek részén az igazság van, de hatalom nincs, egységet, rendet, tervet nélkülöz ; azaz : mi gyengék vagyunk az eloszlás által, mert minden megyei párt elszigetelve a' többtől magának küzd.“ — És mi egyebet akar-tunk mi első kezdet óta, mint országos, nem municipalis ellen-zéket országos ügyekhez? — mi egyebet, mint egységet, rendet,

tervet minden intézkedéseinkben? Eddig azonban csaknem minden, a' mit birunk, vagy a' hetedik atyától szállott reánk, vagy terv és rend nélkül rögtönöztetett, mintha minden erősséget megvetve, a' mohácsi veszedelemből fenmaradott fegyverekkel és hymnuszóval akartunk volna győzedelmesen megvívni az új kor' taccájával!

De Istennek hála, számos jelenség már arra mutat, hogy sejdíteni kezdjük általánosán, miszerint a' nemzet olly korszak' küszöbére ért, hol a' régi eszközök haszonvehetlenekké válnak, 's hol ujakhoz kell nyulnunk, hogy valahára felnyílják a' nemzet' jövődjének frigyládája, hogy ennek ígéretei teljesedésbe mehessenek.

Más oldalról, fájdalom, a' kormány, úgy látszik, még nem sejdíti, hogy nem elég, a' személyeket változtatni, 's hogy új, alkotmányos rendszerről csak akkor szólhatni, ha a' jövő országgyűlés' propositioi között ollyasok fognak találtatni, mellyek az átmenetelt a' rendi alkotmánytól a' képviselőire jellemzik. Az institutiókat kell változtatni, nem az embereket; az új institutiók megtermik az új embereket is. Az ócska typographia, ha mindjárt a' buzgó szándék mérő új szedőket helyezne is a' betűszekrények mellé, soha sem fogja Ciceronak de Republica című munkáját olly kiadásban kiállíthatni, melly bármely párisival, londonival vagy brüsselivel versenyezhesen, — ha elégli az új szedőket, 's ha a' betűk azok maradnak, mellyekkel Dugonics' gyapjas vitézei nyomattak, és ha új sajtóról nem gondoskodik.

De hiába, a' tévedések' fája igen terebélyes, 's annak ágaboga között aztán nem egy ragadozó madár rakja le fészket, 's azt örömet a' szentség' gloriájával övezné körül, hogy ahhoz igazság és ész hozzá ne férhessenek. — 'S vannak ismét másféle tévedések, a' jámborok' tévedései, ha így szólhatni, ollyasok, hol dolus malusról szó sem lehet, de mellyeknek elosztatása talán még szükségesebb, mert a' haladás' leghívebb bajnokai is görnyedeznek alattok, 's így természetes, hogy ama' fát még fejsze nem éré. Ezeknek nehányáról akarunk közelebbről szólani. A' bizodalom szépszámu közönséget gyűjtött lapjaink körül, elégségest,

hogy működésünknek sükert ígérjünk, ha mindjárt az addigi ellenzék' kevesebbiségét tennék is olvasóink. Vannak kevesebbségek, melyek erősbek némelly többségeknél, illyes p. o. a' magokkal és elveikkel tisztába jöttek' minoritása, a' százféle homályos sejtelmek' vagy épen tévedések után indulók' majoritása' ellenében; illyes az élők' minoritása a' holtak' majoritásához képest.

TÉVEDÉSEK. II.

(1845. július 18-án.)

Az encyclopaediák' és röpiratok' jelen időszakában maholnap csak neveikről fogjuk ismerni a' XVIII.-d. század' philosophusait, ezen úttörőket a' szellemi és polgári szabadság' hajléka felé, mellynek birtokába apáink az általunk izetlenségnek 's felületes-ségnek keresztelt lelki józanság' útján, és a' meddő theoriáknak csufolt általános eszmék' segédével jutottak; 's mellyet — így hozván ezt magával az időnek árapálya — a' mindinkább lábra-kapó politícai mysticismus egyoldalról, 's a' részletességeknek alap-elvekkkel nem bibelődő cultusa más oldalról meg' be fognak iszapolni, még pedig hamarabb mint hinnők, ha csak, miután az erősbek, hogy doctinaireknek ne tartassanak, e' visszás irány ellen még nem igen működnek, — ha csak, mondom, a' magamféle jó-akaratuak inkább, mint országos hatásuak az egykori hollandinak példáját nem követik, ki a' gát' hasadékát, honnan a' víz kicsurogni kezdett, homokkal, földdel 's minden egyébbel, mihez hozzáférhetett, betömni ügyekezett, 's ki látván, hogy nem boldogul, 's hogy egymaga marad még mindig, leült, és hátát a' hasadéknak támasztá, gátolván a' bajt, bármibe teljék, 's bevárván a' segédet, mellynek, hogy kétségtelenül jönie kell, hazafiui lelke sugallá.

Ama' korszakban, mellyről felebb szólottunk, élt a' többi között egy híres ember, kit Rousseauak hívtak volt, 's ezen Rousseau egyebek közt irt egy munkát, mellynek czime : Emil — És

ezen munkában említetik egy gyerkőcze, ki nagy Sándornak Cur-tiusból ismeretes azon tettét, miszerint a' neki orvosa által nyújtott 's méregnek vélt poharat nyugton ajkához vivén kiürítette, nem győző elégségesen csodálni; a' fiúnak rokonai a' legszebb reményekben ringatták magokat, 's fényes jövődőt jósoltak neki, látván mint fogá fel az ihletett gyermekkedély ezen tett' nagyszerűségét; — 's ime beszédközben kisül: hogy a' gyermek nem az életmegvetést, nem a' resignatiót, nem a' bizodalmat csodálá, melylyel Sándor a' méregnek vélt poharat kiürítette, hanem bámulá azt: hogy egy messzely keserű orvosságot nyelt le vonakodás nélkül, egy huzomban a' nagy ember! —

Illy mulatságos tévedések napirenden vannak politicusaink között; 's hogy néha a' követésre, a' magasztalásra méltó tárgyak körül politicusaink feles számmal, bár mennyire látszassanak azokkal eltelteknek lenni, épen azt nem követik, azt nem dicsőítik, mi arra méltó, 's minek létetét, célzatát nem is sejdítik; hogy néha különösen azt ékezik meg, minek tompán kellene maradnia; hogy néha olly okoknál fogva nyilatkoznak valami mellett, melly okoknál fogva küzdeniök kellene ezen valami ellen; 's hogy a' közel fekvő argumentumot néha csak akkor látják, ha abba eleve megbotlottak: — tudja mindenki, ha köztanácskozásainkat huzamosabb ideig tartozó figyelemmel kíséré. — Katona-dolog, közös emberi sors, — mondhatná valaki mentségképen; de magok a' tévedések tagadhatlanok, 's ezekre — concret felvilágosítás levén szükséges, — a' részletességek' tárgyalásánál szándékozunk az olvasó' figyelmét kikérni. Van azonban egy rendszeres tévedés, melly csaknem valamennyi publicistáinkkal olly annyira közös, mennyire közös volt mult héten mindnyájunk' szájában a' panasz a' forráság ellen, midőn csak annyiban különböztünk egymástól, hogy egyikünk borzasztónak mondá a' hőséget, másikunk szemtelennek. Ezen közös tévedés, melly egyszersmind szülő oka annyi egyébnek: a' francia institutióknak becsmérése, 's az angol institutióknak tulbecsülése.

Több ízben tettem volt magamnak a' kérdést: ezen capitalis tévedés miképen keletkezhetett? — 's végre is eredetét csak

abban véltem feltalálhatni: hogy mások' csalódásainak vagy mystificatióinak engedjük magunkat oda, 's hogy rabjai vagyunk azoknak, kik alól magunkat rég' emancipálva véltük. Tudva levő dolog, hogy az augsburgi Allgemeine Zeitung, melyet még röviddel ezelőtt a' haladási eszmék' szintolly kimerithetlen tárházának tekintettünk, mint a' brockhausi Conversationslexicont, 's különösen ennek 1819-diki kiadását!! — tudva levő dolog, mondom, hogy ezen ujság köztünk pár év óta disgratiáltatott. 'S bizony méltán, — ámbár más részről a' rendkívüli harag és boszúság ezen lap' iránya felett nekem mindig kissé különösnek tetszett, 's csak onnan magyarázható, hogy mi, talán azért is, mert eleinket a' Lech vize mellett leczkérték meg először, lechparti lapból akar-nók a' politikai bölcsesség' tanait meritgetni ezentúl is. Árva lel-künkre mondjuk, más magyarázat nem jó egyhamarjába eszünkbe. De ki látta azt valaha, olly lapot, mely conservatív irányát min-dig őszintén bevallotta, erőnek erejével az európai liberalismus' lapjának tartani akarni; ki látta azt, sopánkodni, hogy ezen lap' iránya megváltozott, — feltéve, hogy megváltozott, — mikor az alkotmányos nyugotnak annyi jeles lapjai vannak, melyekből ele-get tanulhatunk; 's mikor a' lechparti diatribék a' magyar elemnek épen annyit árthatnak, mennyit a' tegnapi 'jégeső azon vetésnek, melyet nem ért.

Ezen lap' disgratiálását egyébiránt, ha az óbégatások elmarad-nak, — ismételjük — tökéletesen helyeselvén, csak azt szeretnők: ha kiábrándulásunk még tovább terjeszkednék, ha e' lap' helytelen nézetei is disgratiáltatnának egy uttal, 's ha nevezetesen, egész-séges szemeinkbe bizva, a' franczia eseményeket, a' franczia esz-méket nem az érintett nénike' pápaszemén keresztül tekintenők. A' német nemzetnek, 's így az augsburgi allgemeinenek is nem vehetni rosz neven, ha éles ellenszenvvel viseltetnek a' franczia genius iránt, mely nem régiben még lóháton vágatott végig a' „német szorgalom“ 's a' „német alaposság“ vetésein, mely most is a' rajnai tartományokkal kacérkodik, 's mely Elsaszt és Loth-ringent képes volt olly annyira elbűvölni, hogy azok nem akarnak ujolag a' németbirodalom' apátságaivá, vagy nem tudom minő feu-

dumaivá válni, ha mindjárt — szívesen hiszem, mert több ízben olvastam, — egyikét strassburgi költő a' római szent birodalom' spectrumát látná is a' dóm felett.

Ismétlem, a' németeknek ellenszenve természetes. 'S hogy vannak német hatóságok, mellyek ez' ellenszenvet kibányászsák, 's mellyek a' reform' elutasíthatlan voltát látva, csalódásból csalódásba merülő vagy éppen fizetett írók által a' francia szabadságot minimumnak is csekélyeltetik, 's ennél fogva minden political institutionál nagylelkűen az angol példányra utaltatnak, mint utánozandóra, mint átültetendőre, — azon példányra, melly nem ültetethetik át, mert annyira van összenöve egyébbel, hogy mikorra ezen egyébtől elszakítatnék, az élet' legparányiabb pulsatiója is kiveszett már belőle, — azon példányra, melly ha utánoztatik is, rendesen nem utánoztathatik haszonnal, mert biztosítékai az utánozott intézkedésen kívül fekszenek; — mind ez, mondom, szinte természetes. De az, hogy mi, a' magunkat jogközösítő nemzedéknek tartók, e' chorusba teli torokkal beléhozzanázunk, az már nem természetes, vagy csak annyiban, mennyiben a' nevetséges is természetes.

Az olvasó nem fog engem félreértetni, 's nem fog vakbuzgókodónak tartani, ki azért, mert mások más iránt igazságtalanok, némi reakcióul szegény fejét Anglia' becsmérése és kisebbitésére adta. Én Albion' nagyságát, dicsőségét egyáltalában nem akarom kétségbe vonni. Sőt tovább megyek, 's kész vagyok megismerni, hogy Angliában, a' századok óta szabadsággal bíró Angliában, nagyobb mennyiségben találtatható a' közszellem, mint bárhol. De ha ez így van, dicsérjük hát az angol közszellemet, melly egynémelly angol institutio' formáinak daczára művelcsodákat, 's ne dicsérjük, ha közjogi formákról, 's kivált ha jogegyenlőségről van szó, az angol institutiókat a' francziák' rovására, ne feleljünk p. o. a' „yeomanry“-val, ha valaki a' francia nemzeti őrségről, mint ollyasról szól, mi a' britt szigetekben nem létezik, vagy ha igen, éppen ellenkező alkattal és célra létezik.

A' közszellem' működésének köszönheti Anglia még jelenleg is diadalmas állását, nem a' gabnatörvénynek, nem a' majoratu-

soknak, nem a' fekvő birtokot szabályozó meg' annyi törvényeknek, nem a' státusegyháznak, nem a' codificálatlan statutbooknak, nem a' yeomanrynak; mint Északamerika' példája mutatja, melynek lobogóján évről évre számosabban és fényesebben ragyognak a' csillagok, pedig a' felebb említett institutiók, miknek, vagy a' mikhez hasonlóknak conserválására készülnek az angol alkotmány' panegyrisai — itt nem léteznek, hanem létezik a' közszellem, melyet a' gyarmatosítók az anyaországból a' Hudson' partjaira szállítottak. Ezen gyarmatosítók — figyelmet kérünk, — odahagyták Angliát, hogy több, még ma is fennálló, 's panacaeáknak hirdetetett institutiókkal ellenkező theoriáiknak diadalt szerezzenek; ezen gyarmatosítók társadalmi szerződéssel kezökből partra vergődött, embereket és világot látott „szobatudósok“ voltak, kik az angol fajtát felvirágoztatták az óceánon túl, hogy az angol közszellem' forrását, a' mozgékonyt kizáró, nem annyira aristocratai, mint feudális institutiókban ezentúl senki se keresgélje.

'S most vessünk egy pillanatot a' francia törvényhozásra, mely tisztán minden feudális vegyülettől, typusa, vagy ha úgy tetszik, tükre a' polgári haladás' eszméinek, szükségeinek, irányának; mely, ugyszólván, törvényes formulázása az újabb polgárisodásnak; melynek feléről, mint helyesen megjegyeztetett, nem mondhatni: ime ezt megtartá magának a' parancsoló osztály, — 's másik feléről: ezt közössé tévé az engedelmeskedőkkel; mely egy nemzetnek egyes vezérelvek' és vezéreszmék' útján leszármazott, 's mind a' mellett minden utopiai kísérletektől távol, kitünőleg gyakorlati, valóságos köztörvénye; — milly örvendetes tünemény! Ne emlegesse senki azon száz és száz részleteket, melyekre mint rothadtakra mutatnak a' haladás' barátai; — itt az egészről van szó, arról, mi nem moh- és penészként tűnik fel a' nemzettest' felszínén, de mi ennek fibráival azonegy, 's mind a' mellett logikai lehozás' útján alakítható. A' francia polgári törvény egy századdal áll előtte a' historiai vegyületekre oltott egyéb illynemű gyűjteményeknek, 's a' ki tudja, hogy a' polgári törvény' egyes részeitől, azoktól p. o., melyek a' birtokjogokat szabályoz-

zák, vajmi sok, magának az alkotmánynak democratai vagy aristocratai természete függ, az, ha nem tagadja is, hogy e' nemzet' közjogának még egy sor parlament' izzótüzében kell megszilárdulnia, az iránt nem lehet kétségben: kit illet a' haladás körül Europa' népcsaládai között az iniciativa.

Azon örvényt, melly az institutiókra nézve Franciaország és Anglia között tátong, igen röviden 's igen szabatosan jelelte ki Burke, midőn az ellenzék' padjain ülő előbbeni barátainak, kik 1791-ben az „emberjogokat“ emlegették, a' ház' örömradiásai között megjegyzé: hogy ő semmit sem tud az emberek' jogairól, hanem tud valamit az angolokéiról.

'S itt állapotdjunk meg kissé; egy következő cikkelyben tovább mehetünk, ovatosan kerülve minden tévedést, a' tévedések' fejtegetésében.

T É V E D É S E K. III.

(1845. július' 22-én.)

Az „emberjogokat“ emlegettük minapi cikkünk' végén, 's ellentétül azokat, kik emberjogokról semmit sem akarnak tudni, hanem csak az „egyes nemzetek' jogairól.“ Helyén lesz, ugy hiszszük, jelenleg még egypár szót tennünk ezen antagonizmusról, mert e' kérdés' feloldása, mindenszerte elágazó eredményeinél fogva, koránt sem üres speculatio, hanem a' társadalmi tudományok' ollyatén problémája, mellynek megfejtését szükségképen kell megkísértenünk, miután csak ez' uton esz-közölhetni, hogy némi fénysugár essék azon mesterségesen is ápolt chaosra, mellyet az észjog' vagy mint nálunk még örö-mestebb nevezik, a' természetjog' tételei szerint építendő status' védői egy oldalról, 's a' másíkról meg' azok idéztek elő, kik az ész' pallérkodását a' statusépület' emelkedésénél fölöslegesnek, sőt kártékonynak, 's csak bábeli zavar' nemzésére alkalmasnak tartják : mert szerintök benső, az ösztön által vezérlett, az ész' superfoetatióját kirekesztő szükségességnél fogva alakúl az emberek' oldalbordái körül a' státus, mint a' csiga' hátán a' ház. —

Philosopháljunk egy kissé, hacsak kicsapongásból is; a' józan életmód mellett néha egy kis excessus igen üdvös az egészségre nézve, mert írva áll Hippocratesben : normalem, qui agunt vitam, dum aegrotant gravius aegrotant.

Ollyatén természetjogot, minőt német [szomszédaink — de rosszul fejeztem ki magamat, 's látom, hogy Zrínyi' szavaival kell élnem, — minőt „a' németek, nem szomszédainkat értem, hanem

az imperiumbelieket“, hoztak be iskoláikba, hol tételről tételre szerkesztetik együvé, előlegesen, vagy szabadelvű, vagy poshadt elvek' nyomán — a' szerint, mint a' vegyülék megrendeltetett — a' státus, 's hol aztán az axiomák' és corollariumok' segédével összeférczelt teoriára rászegeztetik a' concret állodalom, mint feszületre a' test, — illetén természetjogot mi is kissé pogány ideológiának tartunk. — A' státusnak társadalmi szerződés' utjáni alakulását sem hiszszük olly értelemben, mint azt Rousseau és Fichte tanították. Mi ugy vélekedünk, hogy az ember azért él társaságban, mert ő természeténél fogva nem élhet, 's ennél fogva nem is élt soha társaságon kívül, épen ugy, mint nem éltek a' méhek, nem a' hangyák, nem a' hódok, kikről köztudomásu dolog, hogy ámbár közgyűlést legfelebb költeményekben tartottak, 's ámbár e' szerint nem volt alkalmuk a' társadalmi szerződés' aláírására felhatalmazottakat választani, még sem barangoltak soha ridegen és külön-külön az erdőkben, mint az a' farkasok' és medvék' szokása.

A' felebbieket tehát, mint imént mondtuk, mi nem hiszszük.

De még sokkal nagyobb távolságban állunk azoktól, kik mikor a' publicistai keresztviz' fölébe tartattak, a' helyett, hogy ellenmondottak volna a' gonosznak, ellenmondottak az eszmének; kik csak a' pusztá, meztelen ténnyt látják mindenben: az eszmét sehol és semmiben; kiknek a' birtok épen ugy csak tény, mint a' szabadság csak tény; kik nem tudom micsoda physikai compendium' tanai szerint az ég' villámaint leidéző vakmerőségnek tartják a' társadalmi szerkezet' elemeit analysis' utján nyomozgatni, 's kiknek állodalmai synthesisök aztán természetesen olly borzasztó, mint a' lomhár' élete, ki csak azon fáról tud valamit, mellyhez őt nyomorusága odaenyvezte, 's arról is csak azt és csak annyit, hogy leveleit nyöszörögve leehetni.

Az ember csodálkozik, hogy mernek illy nézetek Isten' szabad ege alatt nyilvánulni, hogy állithatni fel olly rendszert, mellynek alapelve, Isten' fúvallatát kitörölni az ember' lelkéből! — 'S ne vádoljon bennünket senki tulzással. Az, ki nem tud semmit emberjogokról, az a' jog' öseszméjét tagadja, az annyit cselekszik,

mint ha a' szépnek eszméjét tagadná, melyet például a' festészetben a' legparányiabb redőzet' alakításáig, az ecset' minden előleges közbenjövetele nélkül a priori lehozni akarni, való igaz, hogy ítélen vállalat lenne : de mellyről hinni, hogy csak kész művek' szemlélete után adá az első szikrát az emberi kebelben, — balga felfogás, vagy a' legpogányabb materialismus.

Isten' szellelte lebeg vala a' vizek felett, — ezt olvassuk a' genesisben a' teremtés előtti időszakról; 's ez annyit is jelent : hogy a' jog' eszméje előbbvaló a' positiv törvények feletti okoskodás' eredményenél, melylyel azt számosan vajmi örömet azonosítani szeretnék.

Az olvasó látta már eddiglen is, hogy mi a' gyökeres reformot nemcsak rontás', hanem építés' utján is, azaz : rendszeres politicalanok' foganatosítása által véljük eszközölhetőknek, 's hogy ennél fogva hozzánk azért nem csatlakoznia, mert subversiv elvek' hirdetéséről vádoltatánk az ellenfél' néhány embere által, — ítélen félelem lenne. Ne higye például senki, hogy midőn mi az emberjogok mellett in abstracto szólalunk fel, hogy akkor valami egyedül üdvezitőt látnánk épen azon formulában, melyet a' constituante' emberei alkotmányuk' elébe tűztek; mert mi azok közé tartozunk, kik úgy vélekednek, hogy midőn az emberi jogok' catalogusát hirdeti a' praeco, akkor az emberi kötelességek' lajstromát is kell elősorolnia, amazoknak tudása ezeknek ismerete nélkül könnyen veszedelmessé válhatandván : — 's mi úgy vélekedünk, hogy formalis tekintetben is csak keveset nyer a' törvénykönyv, ha illetén csarnok ragasztatik elébe; mi megelégszünk, — de ennél kevesebbrel aztán be nem érjük, — mi megelégszünk, ha annak megismerését halljuk a' státusférfit' szájából: hogy a' törvénykönyv, ha már nem szolgálhat codexül a' nagy emberi családnak, — nem mecklenburgi és schwerini jogok' alapításával, hanem a' jogoknak Mecklenburg' és Schwerin' számára rendszerítésével foglalkozik.

Bocsássa meg az olvasó ezen kissé elvont tárgyalást, melyet minapi cikkelyünk' végsorai szükségessé tettek; mi az olvasót nem azért hoztuk e' mezőre, hogy ő ez' uton a' közügyek' gya-

korlati kezelésétől távolabb ejtessék, 's nem azért, hogy minmagunk a' positiv ismereteket mint *conditio sine qua nont* feltételező részletességek' vitatása alól meneküljünk: de mi visszamegyünk a' főfő elvekig, hogy annál mélyebben hathassunk a' részletekbe, — azon elvekig, melyekről tudjuk, hogy a' haladás' hivei nem fognak tőlök visszaborzadni, ha mécszet tartunk elejükbe; mi azokat újra és újra emlegetjük, mert tudjuk, mert érezzük, hogy öszves erőnk ez' elvekből kiindulásunkban rejlik; mert akarjuk, hogy a' részletességek' tárgyalásánál csak úgy adjanak hitelt nézeteinknek az olvasók, csak úgy ne sajnálkozzanak felettünk, mint a' legbogosabb tévedések' tömkelegében barangolók felett, ha a' felebb kifejtett alapelv' lüktetését fogják az általunk indítványozott intézkedések' legparányiabbjában is észrevenni.

'S ne gondoljon az olvasó azokkal, — mi ugyan egy mákszemnyit sem gondolunk velök, — kik minden mélyebbnek látszó tétel után hepp-et kiáltanak, mint a' középkor' kupakpolgárai a' bűvösök után, 's kik a' *calculus integralis*' és *differentialis*' formulának termékeltenségéről regélnek, mert az Euclides előtti eljárás' felfogásáig eljutniok is főfájásba került a' jámboroknak. Soh' se borzadjon vissza az olvasó a' „tudós“ epithetontól. Ha nem akar silány lenni, kell, hogy tudós legyen a' publicista. „Ha ön' theoriáját követem játékomban, mondá egy híres művész Voltairenek, azt fogják hirdetni a' criticusok: *que j'ai le diable au corps*.“ — „De mikor kell, *que vous ayiez le diable au corps*“ válaszolá az oppositionnak ferneyi nagymestere.

Jöni fog az idő, 's a' pirosság, melyet a' láthatáron szemlélünk, már annak előestvéje, midőn a' csatát veszített felületes-ség kétségbesetten fog felkiáltani: egy kis tudományt, egy kis tudományt, odaadom valamennyi rögeszméimet egy kis egészséges tudományért; és jöni fog az idő, mikor a' mi politicai improvisatoraink, érezvén, mint vész lábuk alatt a' föld, 's látván, hogy csak a' tulparton található biztosítókat, ama' parton, melyet ők *interdictio* alá helyeztek, — két kézzel fognak segéd után nyulni, melyet a' szerény theoreticusok nem teremtettek, 's

igy érdemök vajmi csekély, de mellyet lelkiismeretes olvasásközben a' státusok' életkönyvéből vontak ki. 'S ezen theoretikusok, ezen szobatudósok szerencséseknék fogják magokat tartani, ha még szolgálhatnak ügynek és embereknek, ha az eseményeknek önmagára hagyott folyama nem sodorja a' segiteni kívánókat is a' mélységbe.

De ez mára elég; mert szerfelett komolyakká váltunk. Más alkalommal még visszatérünk a' tévedésekre.

TÉVEDÉSEK. IV.

(1845. július 25-én.)

Lapjaink' 505-ik számában egy rendszeres tévedésről tettünk szót, melyet csaknem édesmindnyájunk' tévedésének mondhatni, 's mely egyszerismind szülőke számos egyébnek, — szólottunk a' francia institutiók' becsméréséről 's az angol institutiók' tulbecsüléséről.

Egynél több, büszkén fel- 's alávitórlázó általános tétel kerseres hajótörést szenvedett, midőn specialitásokra alkalmaztaták; 's hogy úgy ne vélekedjék az olvasó, miszerint felebbi állításunk csak azért nem mutatkozott zápnak és üresnek, mert az imént említett próbakötől szép távolságban tartottuk: kísértünk meg kissé a' részleteket, 's lássuk egy példából, mint szoktuk mi rokonszenvünket az angol institutiók' iránt tanusítani, 's mint szoktuk megmutatni egyuttal, mennyire nem kellene nekünk példányokul olly ország' institutioi, mint Franciaország, melynek a' XIII-dik században még sem magna chartája, sem bulla aureája nem volt, 's mely ennél fogva bizony tőlünk tanulhatna közjogi tekintetben, nem hogy mi tanítványaivá aljasulnánk!

Tegyük fel, hogy az eskütszékek' honosításáról van szó. Mikenként nyitja meg a' hadviselést a' sajtó? minemű leszen a' nyilvánosság' organumainak eljárása?

Az első lépés, mely ilyenkor történik, nemde abban áll, hogy megmutatjuk, miszerint az eskütszékek' institutioja nem annyira külföldi institutio, mint inkább tősgyökeres magyar birói eljárás, mit eléggé tanusitanak a' Fejér' codex diplomaticusában annyi-

szor-mennyiszer, de még a' hármaskönyvben is előforduló conjuratorok; tanusitanak továbbá A. vagy B. megye' levéltárában előforduló több rendbeli oklevelek, mellyek „fogott bírakról“ szólnak 'stb. Már pedig világos, hogy ezen bíróságok vagy édestestvérei a' másutt 'jury' név alatt divatozó eljárásnak, vagy legalább közel rokonai. —

Ahhoz ugyan nem sok ismeret kívántatik, hogy bebizonyítás, miszerint a' conjuratorok, a' fogott bírák 'stb. más institutióknak felelnek meg, mellyek a' középkorban Skandinaviától Adriáig mindenütt divatoztak, nem az eskütszékeknek; — mindazonáltal még az ezeket ellenzők is, — talán mert örömeztőbb látnak bennünket a' historiai jog' mezején, mint az újabb irányok', az újabb eszmék' ösvényén, 's mert ennél fogva a' legnagyobb kegyelettel viseltetnek még az iránt is, mi csak látszatra nyugszik történeti alapon; talán mert hazafiságukban maguk is úgy hiszik, valloást tesznek: hogy a' jury bizony épen úgy magyar institutio, mint p. o. Dürer Albrecht valóságos magyar volt, mert indigenatusához csak két parányi dolog hiányzik: az, hogy Magyarországnak született —, 's az, hogy Magyarországnak tartózkodott legyen.

De a' jurynek ellenei most már következetesen így okoskodnak:

Ha az eskütszékek valaha divatban voltak közöttünk, elégedjünk meg azzal, mivé ezen institutio idő' és körülmények' befolyása alatt nálunk kifejlődött, — elégedjünk meg a' sedriával, melly — folytatják — annyiban, igaz, rokon a' juryvel, mennyiben szinte kifolyása a' nép' bizodalmanak, mert hiszen választás' útján alakul.

Erre ugyan — a' „nép“ szó' fogalmára ki sem terjeszkedve — azt lehetne megjegyezni: hogy a' választás' útján alakult bíróság épen úgy ellentéte az eskütszéknek, mint a' kinevezett bíróság; mert hiszen az esküttől annál fogva várhatni pártatlanabb eljárást, mert sem nem választott, sem nem nevezett, 's így a' kötelezettség' bármint befolyásától minden irányban tökéletesen ment; lehetne továbbá megjegyezni, hogy ollyatén eskütszék, mellynek

tagjait azonképen mint a' mellette működő birákat, — kik t. i. a' törvényt alkalmazzák 's kik bizonyos esetekben az eskütszéki eljárást felfüggeszthetik 'stb., — hogy, mondom, olytén jury, hol az eskütteket, a' birákat, sőt magát a' közvádlót is a' közgyűlésileg megjelent tek. Karok- és Rendeknek épen többséggel bíró pártja, una fidelia, mint a' diák időben mondogattuk, megválasztaná, — némi büntettek' irányában a' lehető legcsekélyebb biztosítékot sem nyujtaná; és lehetne azonfelül még megjegyezni, hogy olytén ítélőszék, mellynek tagjairól hetekkel vagy talán épen hónapokkal előre tudhatni, hogy akkor meg' akkor bíraskodandanak, 's mellynek tagjai az egyes esetek' megfajtése után nem lépnek azonnal vissza a' polgárok' sorába, — illetén szék igen helyesen rendszerezett bíróság lehet, de nem jury. — Mind ezt 's még sokkal többet lehetne mondani, de minderről keveset vagy épen semmit sem mondott a' sajtó, ámbár e' tárgy körül őt illeti az iniciativa' érdeme; 's ha a' mult országgyűlési törvényjavaslat ezen szírtet szerencsésen körülhajózta: ez bizony, fájlalva kell megvallanunk, nem a' sajtó' érdeme; de azért senki se következtesse: hogy tehát az utasításoké.

Ezer szerencse azonban mégis, hogy legalább annyit mondtak a' felebbi insinualióra a' közvélemény' organumai, miszerint nekik a' sedriának eskütszékké kereszteltetése még nem elég, mert

jurynél a' tény' kérdésének külön kell választatnia a' jog' kérdésétől, mi a' ns sedriánál — mellynek hazafiui buzgalma eskütszékké lenni akarni, egyébiránt nem méltányoltathatik eléggé, — nem történik; 's mert

jurynél a' recusatio' jogának széles alapon kell gyakoroltathatnia.

'S még illy parányi észrevételké is — annyi erő rejlik az igazságban — elégségesek voltak, az ellenfelet a' vitorlák' összehúzásának szükségére emlékeztetni.

Most azonban új phásison ment által az ügy.

De csak nem akartok olytén eskütszékeket, mondá az ellenfél, minők a' francziaországiak, mellyek a' jurynek alapul fekvő

eszmét csak eltorzítják, 's mellyek, egy szóval, példátlanul rozsak; mert hiszen tudjuk mindnyájan, hogy a' franczia esküttek rendesen könnyítő körülményeket látnak ott, hol azoknak árnyéka sem találatható; 's mert Lafarge asszonyt, az ártatlan teremést is elmarasztolták.

'S mit feleltünk ezen ellenvetésekre?

Azt-e az elsőre : hogy a' franczia eskütt igen természetesen lát ott könnyítő körülményeket, hol a' codex olly büntetést szabott a' büntetetre, melly szigoránál fogva minden ember' szemében ezzel semmi arányban sem áll; hogy tehát a' baj a' codex' módósatlanul maradásában rejlik?

'S azt-e a' másodikra : miszerint abból, mert két porosz, appellationsrath' úgy nyilatkozott, hogy a' királyi porosz törvényszékek Lafarge asszonyt felmentették volna — alkalmasint az absolutio ab instantia', ezen szép német találmány' útján, — miszerint, mondom, ebből nemcsak azt következtethetni, hogy a' franczia esküttek helytelenül jártak el; hanem azt is, hogy vagy ezen két appellationsrath nem tudja, mit fogtak volna cselekedni saját házajoknak törvényszékei, vagy pedig hogy ezen törvényszékek egy súlyosan bűnöst mentettek volna fel?

De ezt mi nem válaszoltuk; hanem többször már kellőleg magasztalt szokásunk szerint bizonyossá tettünk mindenkit:

hogy mi kellő megvetéssel viseltetünk a' jury-nek franczia példánya iránt;

és hogy mi csak az angol példányt fogjuk utánozni;

azaz:

hogy nekünk nem kell olytán eskütszék, melly az alapul fekvő eszmének következetes logikai kifejlődése, 's melly ennél fogva utánzási példányul szolgálhat kinekkinek, 's mellyet, ha általveszek, nem veszek át egyszersmind egy sereg allotriát 's olytán ragasztékot, minek a' magyar földön sem élete, sem értelme;

de bezzeg kell nekünk olytán eskütszék, melly történeli bázison fejlődén ki, az alapul fekvő eszme' tisztaságára nézve tükörül, típusul nem szolgálhat, 's mellyet ha általveszek, még

egy sereg egyéb, hozzáírt dolgot kell általvennem, mik közszellem nélkül — pedig tudva levő dolog, hogy ezzel nem birunk, — csak veszedelmünkre válhatnak.

Mind ezt világosabban fogjuk látni a' büntető törvénykönyvi javaslatok' vizsgálatánál, mellynek bevezető cikkelyeit már közlöttük volt a' Hirlapban, 's mellyet rövid idő múlva folytatni szándékunk.
